

ОБЩИНА ТУНДЖА

пл. "Освобождение" 1 гр. Ямбол 8600
тел.: 046 661565 факс: 046 661575
e-mail: contact@tundja.net web site: <http://www.tundja.net>

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

за периода
2007-2013г.

Приет на заседание на общинския съвет
с Решение № 486 / 22. 12. 2006 г.

гр. Ямбол
2006 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	2
1. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА ОБЩИНА ТУНДЖА	5
1.1. Местоположение: предимства и ограничения	5
1.2. Структура на природния комплекс	7
1.3. Динамика и структура на човешките ресурси	19
1.4. Икономика – развитие и структура	25
1.4.1. Обща характеристика на общинската икономика	25
1.4.2. Първичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието	32
1.4.3. Вторичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието	38
1.4.4. Третичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието	40
1.4.4.1. Образователна система	40
1.4.4.2. Здравеопазване	40
1.4.4.3. Развитие на туризма	41
1.4.4.4. Техническа инфраструктура	44
1.5. Състояние и опазване на околната среда	48
1.5.1. Анализ на състоянието на околната среда по компоненти	48
1.5.2. Анализ на състоянието на околната среда по фактори на въздействие	58
2. SWOT АНАЛИЗ: СИСТЕМАТИЗАЦИЯ И РАНЖИРАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ	64
3. СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТУНДЖА	65
3.1. Състояние на общината към 2013 год.: визия за развитие	65
4. ФИНАНСОВА ИНДИКАТИВНА ТАБЛИЦА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ОБЩИНАТА /ПРИЛОЖЕНИЕ/	66
5. ИЗПЪЛНЕНИЕ, НАБЛЮДЕНИЕ /МОНИТОРИНГ/, ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ	67
5.1. Изпълнение на плана за развитие	67
5.2. Наблюдение, оценка и актуализация на плана за развитие	68
ПРИЛОЖЕНИЯ	76

УВОД

Планът за развитие на община Тунджа за периода 2007-2013г. е основен, стратегически планов документ. Той е разработен от широк кръг специалисти от общината, обсъждан публично, с участието на външни експерти – партньори и приет на заседание на Общинския съвет в съответствие с изискванията на Закона за регионално развитие /ДВ, бр. 14 от 20 февруари 2004г./ и допълненията към него от м. април 2005г. При разработването на Плана са спазени насоките съдържащи се в Методическите указания на МРРБ за разработване на общински планове за развитие /от м. юни 2004г./, както и изискванията на други нормативни документи свързани с местното самоуправление и регионалното развитие – Закона за устройство на територията /ДВ, бр. 1 от 2 януари 2001г. изм. и доп., ДВ, бр. 41, 111 от 2001 г., бр. 43 от 2002 г., бр. 20 от 2003 г., бр. 65 от 2003 г., бр. 65 от 22 юли 2003 г./, Законът за държавния кадастър и имотния регистър от 2001г., Законът за опазване на околната среда /Обн. ДВ. бр.91 от 25 Септември 2002г., попр. ДВ бр.98 от 18 Октомври 2002г./, Както и стратегията за развитие на област Ямбол /2005г./ и Националната стратегия за регионално развитие на Р България /2005г./. Тези планови и нормативни документи определят в значителна степен формата и финансово-ресурсния потенциал за развитието на община Тунджа до 2013г.

Планът за развитие на община Тунджа дефинира ясно приоритетите и конкретизира мерките, които ще се реализират в два времеви хоризонта: до края на 2006г., когато приключва изпълнението на Стратегията за регионално развитие на община Тунджа 2000-2006г., и от 2007 до 2013г. – следващия планов период, който съвпада с плановата дейност на Европейския Съюз. До голяма степен в него се съдържат ресурсите, визията и управленските практики, които ще бъдат приложени при изпълнението му. Следователно с плана за развитие на общината се поставят основите на един продължителен планово-управленски процес, в който могат и трябва да участват всички компоненти, професионално подготвени и родолюбиви граждани. В този смисъл Планът за развитие на община Тунджа до 2013г. е “общо дело и общо благо” за сравнително продължителен период от време. Чрез изпълнение на плана се цели постигането на съществена промяна на структурата и темповете на развитие на общинската икономика, решително подобряване на образователната и здравната система, на техническата инфраструктура и околната среда, ограничаване на демографския срив и трайно намаляване на безработицата, провеждането на политика на подпомагане и стимулиране на местния бизнес, на последователни мерки за оптималното интегриране

на ромската етническа група и повишаване доходите на населението, съпроводено с решителна и качествена промяна на качеството на живота.

Настоящият план за развитие представлява продължение (с актуализирано съдържание) на Стратегията за регионално развитие на общината, приета през 2000г. Разработването, обсъждането и приемането на общинския план за развитие до 2013г. беше организирано от кмета на община Тунджа и обсъждан с членове на Общинския съвет и представители на общинската администрация, представители на местния бизнес, ръководители на всички представени политически партии в общината, неправителствени организации, както и заинтересовани и отговорни за бъдещето развитие на общината граждани. Ето защо общинският план за развитие на община Тунджа е общ, публичен и отворен стратегически документ за развитие.

По своята териториална конфигурация и административно устройство, община Тунджа се отличава със своята уникалност. Административният център на общината е в границите на друга община – гр.Ямбол. Тази специфика налага необходимостта от разработването, координирането и изпълнението на общи планове, програми, проекти за развитие. Причините за това са, че развитието на община гр.Ямбол е невъзможно без територията, демографския и ресурсен потенциал на община Тунджа и обратно – една не малка част от населението на община Тунджа ползва специализирани административни, образователни, здравни, културни и други услуги в административния център гр.Ямбол. Съществуващото териториално единство между общините Тунджа и Ямбол, предопределено от административното устройство на страната през следващите години ще изисква обща планова и управленска политика.

Тунджа е най-голямата по територия община в област Ямбол – 1218,9 кв.км (36,3% от територията на областта), с най-голям брой населени места – 44 от общо 109 за областта или 40,4% от селищата, на нея се падат 20% от населението на областта и най-голям брой кметства – 37 от общо 42 за област Ямбол. Изключително неблагоприятна тенденция е трайното намаляване на броя на населението и продължителния процес на депопулация на територията. Известна тревога съществува и по отношение на голямата динамика и промени, които настъпват в етническата структура на населението (бързо и трайно увеличаване на ромското население в общината). Неблагоприятната демографска ситуация предопределя по същество рестриктивна политика за развитието на образователната, здравната и търговско обслужващата система. “Периферността” на община Тунджа спрямо областния и общинския административен център влияе върху отрасловата, продуктовата и пазарната специализация на общината. Специализиращи и

структуроопределящи икономически дейности ще бъдат подсекторите на аграрното стопанство, формирането на клъстери на преработвателната (основно производство на хранителни продукти) промишленост от малки и средни предприятия, постепенно усилване на процеса на изнасяне на производства от Ямбол, Сливен и Стара Загора в селища от общината и приоритетно развитие на техническата и социалната инфраструктура. Допълнителен стимул за развитието на общината ще окаже приоритетното изграждане на “общински туристически клъстер“ на културно-познавателен, селски и екологичен туризъм. Целта на утвърдената планова и управленска политика е постигането на промени в демографската структура, осигуряване на ускорен икономически растеж на общинската икономика, привлекателен за чужди инвестиции икономически климат, системно, последователно и целенасочено разработване на проекти, осигуряващи допълнително финансиране по отделни програми (чрез използване на предприсъединителните фондове до 2006г., а от 2007 до 2013г. и на структурните и Кохезионния фонд на Европейския съюз), разширяване и задълбочаване на публично-частните партньорства, стабилизиране на селищната мрежа чрез провеждането на политика за развитие посредством опорни селищни центрове от първи ранг, а след 2007г. и опорните центрове от втори ранг.

Общинският план за развитие е разработен в съответствие и синхрон с приоритетите и мерките на областната стратегия за развитие, като са отчетени и главните приоритети в развитието на община гр.Ямбол.

При разработването на плана за развитие на община Тунджа бяха приложени следните принципи:

- Интегрална и функционална оценка на общинските ресурси, като естествена основа за развитие на човешките ресурси и икономиката;
- Реализиране на функционална координация и съгласуваност между всички участници при формулиране на визията, приоритетите и мерките за развитие на община Тунджа;
- Публичност на всички фази на плановия процес;
- Партньорство при разработването и изпълнението на плана.

Планът за развитие на община Тунджа е отворен стратегически документ. Нормативно е предвидено той да бъде обсъждан и актуализиран периодично. Неразделна част от него е Програмата за реализация на общинския план за развитие – Тунджа.

1. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА ОБЩИНА ТУНДЖА

Местоположение: предимства и ограничения на развитието

Територията на община Тунджа заема централно положение в границите на Ямболска област. Административния център на общината съвпада с областния център – гр. Ямбол, което е допълнително предимство. Разположението на областния и общинския център в северната част е причина за по-голямата изолираност на селата от южната част – например с. Драма, с. Робово, с. Голям манастир, с. Малък манастир, с. Генерал Тошево, с. Овчи кладенец, с. Дряново и с. Коневец. */Приложения I и IA/*

На север община Тунджа граничи със Сливенска област и община Сливен. Тази граница се пресича от основните шосейно-транспортни комуникации, осигуряващи и поддържащи транспортната достъпност – от Ямбол за Сливен и през прохода Вратник за Велико Търново, а на североизток Ямбол - Петолъчката - Марашки проход за Котел – Омуртаг – Търговище – Русе, част от трансевропейския транспортен коридор № 9. Двете отсечки са първокласни пътища. Другите шосейни връзки от Ямбол са в направлението по долината на р. Тунджа за Елхово, Тополовград и Болярово; второстепенния път от Ямбол на югозапад за с. Роза, с. Скалица, с. Полски градец за град Гълъбово и др.

На североизток и изток община Тунджа граничи с община Стралджа. Съседството между двете общини е предимство, което може и трябва да се използва по отношение на съвместни икономически дейности и общо участие в инфраструктурни проекти. Границата се пресича от най-прекия път от Ямбол (през с. Саранско – с. Войника – гр. Средец) до Бургас.

На юг община Тунджа граничи с община Елхово. Двете общини се свързват чрез долината на р. Тунджа, по която преминават шосейна и жп линия. Това транспортно трасе ще осигурява допълнителни предимства за развитието на селищата разположени близо до него след влизането в експлоатация на новия граничен пункт от с. Лесово до турското селище Хамзабейли.

На запад община Тунджа има малка контактна зона с община Нова Загора. Тя се пресича от две третокласни шосета.

На югозапад територията на община Тунджа има малки гранични зони с общините Раднево и Тополовград. В тази част с важно значение са вторичните транспортни възли с. Скалица с направление за с. Полски градец и Харманли и с. Голям Манастир с пряка транспортна връзка на юг с Тополовград.

В направление “изток-запад” през територията на общината преминава жп линията от София за Бургас с разклонение за Варна на гара Карнобат.

От направения анализ следва извода, че гр. Ямбол е главния транспортно – разпределителен и транспортно – обслужващ възел както за областта, така и за община Тунджа. Влияние върху развитието на транспортната инфраструктура и транспортната достъпност в общината ще окаже завършването на отсечката Стара Загора – Карнобат от автомагистрала “Тракия”. Значението на този инфраструктурен елемент от национално значение ще окаже положително въздействие върху развитието на близо разположените селища, като източник на допълнителна заетост, и ще подобри транспортно-географското положение на целия регион.

Местоположението на община Тунджа в съчетание с релефа и надморската височина са изключително благоприятни за развитието и оптимизирането на конфигурацията на транспортната и селищната мрежа.

В тези граници територията на община Тунджа възлиза на 1218,9 км², една от най – големите по територия общини в страната. Площта и съставлява над една трета от територията на областта /36,3 %/, 8,3 % от площта на Югоизточния район за планиране и 1,1 % от територията на страната. /Приложение 26/

В таблица 1 е дадена площта на населените места в община Тунджа /в км²/.

Таблица 1

Населени места в община Тунджа

ЕКАТТЕ	Населени места	Площ /км ² /	ЕКАТТЕ	Населени места	Площ /км ² /
ЈАМ 25	Община Тунджа	1218,86	40484	с. Кукорево	18,3
00758	с. Асеново	12,7	46783	с. Маломир	56,0
03229	с. Безмер	32,4	47562	с. Меден кладенец	22,2
05308	с. Болярско	30,0	47682	с. Межда	16,1
05863	с. Ботево	42,7	48101	с. Миладиновци	37,5
05952	с. Бояджик	48,1	48787	с. Могила	18,6
10776	с. Веселиново	16,0	53299	с. Овчи кладенец	46,1
10895	с. Видинци	9,6	53480	с. Окоп	18,7
14725	с. Генерал Тошево	40,9	56873	с. Победа	33,4
15789	с. Голям манастир	42,9	62757	с. Робово	14,1
18259	с. Гълъбинци	38,5	62921	с. Роза	48,2
23501	с. Дражево	15,3	65036	с. Савино	20,7
23557	с. Драма	19,1	66456	с. Симеоново	28,4
23978	с. Дряново	15,3	66737	с. Скалица	49,0
30096	с. Завой	11,5	67177	с. Сламино	20,1
30956	с. Златари	23,3	68878	с. Стара река	6,9
32740	с. Генерал Инзово	43,3	72240	с. Тенево	61,6
35028	с. Кабиле	14,5	73657	с. Търнава	15,7
35609	с. Калчево	21,9	77030	с. Хаджидимитрово	17,5
36200	с. Каравелово	29,6	77150	с. Ханово	39,1
37681	с. Козарево	10,9	80217	с. Чарган	24,8
38279	с. Коневец	20,8	80306	с. Челник	27,4
40018	с. Крумово	31,1		неразпределени	6,6

Източник: Общинска администраци, 2005г.

1.2. Структура на природния комплекс

1.2.1. Геоложки строеж и палеогеографско развитие

Съгласно тектонското райониране на страната (според Йовчев, 1971) територията на общината попада в - Алпийската нагъната система – една от трите тектонски единици в страната. В нея е разположена Сакар-Странджанска тектонска зона в която се намира водосбора на средното и долното течение на р.Тунджа. По-важни структури от по нисък ред в обсега на басейна са наложените депресии на *Елховското (Ямбол-Елховско) понижения*. Те са образувани на мястото на тектонски грабенови езера, запълнени с плиоценски и кватернерни отложения.

В сеизмично отношение територията на община Тунджа се отнася към Средногорски сеизмичен район, Маришко-Тунджанска земетръсна зона с дълбочина 50 – 100 км и възможна 8^{ма} степен на въздействие по скалата на МШК – 64. В такава ситуация ще бъде нарушено функционирането на техническата и социалната инфраструктура /енергийна система, водоснабдителна и отводнителна системи, транспортна система, сграден фонд и др./. В тази връзка е необходима актуализация на плана за защита на населението и националното стопанство от бедствия, аварии и катастрофи.

Геоложката обстановка предопределя формирането в общината предимно на грунтови води в заливната речна тераса на р. Тунджа и наносните конуси на нейните притоци.

1.2.2. Релеф и полезни изкопаеми

Територията на общината е разположена в Тракийско – Среднотунджанската подобласт и обхваща Ямболското поле. Полето има почти равнинен характер в западната част (150 м) и слабо хълмист релеф в източната част. Заобиколено е от запад и югозапад от ниския и заоблен Св. Илийски рид и Манастирските височини (хълмове с 600 м н.в.), на северозапад от ниските ридове на Сърнена гора и на изток от редица плоски хълмове, известни с името “Гледките” (Бакаджиците). Бакаджиците са четири на брой младоеруптивни конуси с височина 515 м /Приложение 2/.

Равнинният релеф не ограничава развитието на селищната мрежа и техническата инфраструктура на общината /транспортна мрежа, водоснабдителни мрежи, напоителни системи и др./.

Геоложкото и палеогеографското развитие на територията определят вида и териториалното разпределение на полезните изкопаеми. Разкрити са находища на нерудни полезни изкопаеми. Добиват се инертни материали в селата Коневец и Калчево, а

добив на пясък се извършва в с. Тенево и с. Голям Манастир. Запасите и видовото разнообразие са ограничени и поставят общината в категорията - бедна на полезни изкопаеми. Икономическите дейности свързани с добива им няма да оказват съществено влияние върху социално-икономическото развитие на общината.

1.2.3. Климат и климатични ресурси

Климатообразуващи фактори

Преходно-континенталният тип климат в общината се формира под влияние на фактори, характерни както за континенталния, така и за континентално-средиземноморския климат. Наред с циркулационните условия важна роля за формиране на климата в община Тунджа играе орографията и близостта на Черно море и Средиземно море. Главната Старопланинска верига ограничава нахлуването през зимата на студени въздушни маси откъм север. От югозапад Рило-Родопската област ограничава нахлуването на топли въздушни маси формирани над Средиземно море. Ето защо нахлуването на континентални въздушни маси на умерените ширини и на арктични континентални въздушни маси се осъществява главно през Източна Стара планина и Черно море. Настъпването на тези въздушни маси от една страна се съпровожда със силни ветрове /особено в района на гр. Ямбол/ и незначителни валежи, а от друга с образуването на трайни термични инверсии и мъгли. През късна пролет и ранна есен при подобни условия се образуват вредоносни слани.

Климатични елементи

Температура на въздуха

Средногодишната температура на въздуха е в диапазона 12 – 12.4°C. Термичният режим се характеризира със сравнително мека зима /ср. януарска температура 0° - 1°C/ и горещо лято /средна юлска температура около 23°C/.

Таблица 2

Средна месечна и годишна температура на въздуха

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ср.год.
Ямбол	0.2	2.5	5.6	11.3	16.4	20.3	23.2	22.6	18.5	13.0	7.8	2.8	12.0
Сливен	1.2	2.8	5.9	11.6	16.6	20.6	23.2	22.9	18.8	13.4	8.2	3.5	12.4
Елхово	1.1	3.3	5.6	11.5	16.6	20.4	22.9	22.8	18.2	13.1	8.7	3.4	12.3

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Валежи

Годишните валежи на територията на общината са незначителни и се изменят в диапазона 550-600мм. Това се дължи на създадената от сравнително високите оградни планини валежна сянка.

Валежният режим се характеризира с относително увеличение на летните валежи и средномесечен максимум през м.юни. Почти изравнени са валежните суми през останалите сезони на годината /Таблицы 3 и 4/. Снежната покривка е нетрайна и се задържа средно около 67 дни. /Приложение 3/

Таблица 3

Месечно разпределение на валежите

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ср.год.
Ямбол	37	35	29	46	63	66	52	35	35	40	54	49	541
Сливен	46	41	31	50	67	66	54	37	32	43	61	59	587
Елхово	46	42	35	45	53	58	43	28	36	44	59	56	547

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Таблица 4

Сезонно разпределение на валежите /мм /

Станция	зимен	пролетен	летен	есенен
Ямбол	121	138	153	129
Сливен	145	148	157	136
Елхово	145	133	129	139

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Интензивното снеготопене на снежната покривка във високите части на водосбора на р. Тунджа в съчетание с интензивни валежи, особено през студената част на годината, може да предизвика наводнения в поречието. Във връзка с това е необходимо изграждане на система за ранно предупреждение на населението на общината за опасността от наводнения.

Ветрове

Посоката на ветровете е твърде разнообразна поради влиянието на разнообразните динамични и природни фактори, които я обуславят и които са характерни за тази част от територията на страната. Преобладаващи са североизточните ветрове, които имат и по-голяма средна скорост. Те са особено силни през студеното полугодие. Характерен за областта е и южният вятър “беломорец”, който духа по долината на р. Тунджа.

Таблица 5

Честота на вятъра по посока в %

Станция		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
Сливен	Честота по посока	12.1	10.3	5.9	6.1	3.3	10.2	12.3	39.7
Ямбол	Честота по посока	10.8	30.3	12.9	5.2	10.7	9.6	6.8	13.8
Елхово	Честота по посока	22.8	25.7	9.6	4.9	14.4	6.8	6.8	9.1

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Средната годишна скорост на вятъра се колебае между 2.5 и 3.2 м/сек. Най-голяма е средната месечна скорост през зимата (м. февруари и март), когато достига до 4.1 м/сек. /Таблица 6/

Таблица 6

Средна месечна и годишна скорост на вятъра м/сек

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ср. год.
Ямбол	3.5	3.9	4.3	4.1	3.2	3.0	2.8	2.8	2.9	3.0	2.9	2.7	3.2
Тихо време в %	33.9	28.0	25.4	22.8	28.6	30.7	32.1	30.2	33.4	36.1	38.1	35.2	31.3
Сливен	3.2	3.1	2.5	2.3	2.4	2.6	2.7	2.3	2.1	1.8	2.0	2.4	2.5
Тихо време в %	48.4	45.5	43.2	45.1	40.4	37.4	36.8	40.1	41.4	48.3	48.1	51.4	43.8
Елхово	2.6	2.7	3.4	3.1	2.7	2.1	2.4	2.3	2.2	2.4	2.2	2.4	2.5
Тихо време в %	51.1	43.3	41.1	42.1	46.4	52.4	49.4	52.8	51.3	53.3	55.2	54.8	49.2

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Ниската повтаряемост на случаите с тихо време и скорост на вятъра под 1 м/сек обуславят засилването на самопречиствателните процеси на територията на общината.

Преобладаващи през годината са NE силни ветрове, но общия брой дни със силен вятър за района на гр. Ямбол е само 17. Силните ветрове влияят благоприятно за хоризонталното разсейване на имисионните вещества.

Таблица 7

Честота на силните ветрове по посока /в %/

Станция	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
Ямбол	11.7	48.2	11.8	1.9	4.9	2.9	6.2	12.3
Сливен	18.5	1.1	0	0.1	0.4	1	6.4	72.6
Елхово	25.3	23.5	7.9	5.6	22.1	9.4	2.9	3.2

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Таблица 8

Брой на дни със силен вятър ($v > 14$ м/сек/)

Станция	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Год.
Ямбол	2	1.5	2.0	2.5	1.0	1.0	2.0	1.0	2.5	0.5	0.5	0.5	17
Сливен	3.7	3	2.9	1.4	1.6	2.9	2.6	2.5	1.7	2.0	2.0	2.9	28.2
Елхово	0.7	1.2	1.2	0.6	0.1	0.2	0.3	0.7	0.7	0.1	0.3	0.3	6.0

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Силата, честотата и посоката на ветровете в някои части на общината притежават достатъчен потенциал за изграждане на локални вятърни електрогенератори. В бъдеще общината ще подкрепи програма, която да направи оценка /ветроенергиен одит/ на потенциала на ветровата енергия и да определи местата, където инсталирането на такива генератори ще има най-значителен икономически и екологичен ефект.

Мъгли

Мъглите са характерно явление за студеното полугодие (X – III), когато средния брой на дни с мъгла е между 34 и 39. Месеците декември и януари се характеризират с най-голям брой дни с мъгла 7-9 дни.

Таблица 9

Брой на дни с мъгла по месеци полугодие и годишно

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	IV- IX	X-III	Год.
Ямбол	8.6	5.8	4.0	2.8	2.4	1.2	0.4	0.6	1.0	4.3	7.5	8.8	7.8	39	46.8
Сливен	7.9	6.1	5.2	3.1	1.7	0.6	0.1	0.5	0.4	3.9	7.0	9.2	6.4	39.3	45.7
Елхово	6.6	4.3	2.8	1.9	2.8	2.2	1.2	1.8	1.6	5.0	7.0	8.3	11.2	34.3	45.5

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

В резултат на анализа на климатичните фактори, режима и териториалното разпределение на климатичните елементи могат да се направят следните изводи:

1. Областта разполага със значителен агроклиматичен потенциал за развитие на всички подотрасли на растениевъдството – зърнени, технически, зеленчукови култури и трайни насаждения. Лимитиращ фактор се явява количеството на валежите, които са на границата на водопотреблението на културите през вегетационния период. Силно изразената неравномерност и разпределение на валежите през годината, произтичаща от малкото им количество и периоди без валежи през летните месеци, предопределят необходимостта от напояване. Следователно икономическите резултати от развитието на растениевъдството в общината ще зависят от състоянието на хидромелиоративните системи;

Таблица 10

Валежи за характерна обезпеченост в периода м. Юни - м. Август

Район	Юни			Юли			Август		
	Обезпеченост								
	50%	75%	90%	50%	75%	90%	50%	75%	90%
	mm								
Сливен-Ямбол	65	44	28	41	10	10	24	12	5
Стара Загора	62	39	30	49	27	16	33	13	7
Елхово-Хасково	63	42	18	35	23	11	24	9	2

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

Таблица 11

Честота на периодите без валежи от м. юни до м. август в проценти

Район	Юни				Юли				Август			
	Дата											
	11-15	16-20	21-25	>25	11-15	16-20	>25	26-31	11-15	16-20	21-25	>31
Сливен-Ямбол	23	2	-	-	29	15	2	-	28	28	10	4
Стара Загора	61	14	-	-	25	10	6	-	33	10	22	-
Елхово-Хасково	18	2	-	-	32	12	2	2	30	12	24	6

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

2. Направеният анализ на климатичните фактори и метеорологични елементи показва, че те са благоприятни и не обуславят атмосферен пренос на замърсени

въздушни маси над територията на общината. Независимо от това е необходимо да се осъществява периодичен контрол на състоянието на въздуха в общината и особено в граничните ѝ територии с община Ямбол.

1.2.4. Води и водни ресурси

Повърхностни води - речна мрежа

Главна речна система, протичаща през територията на общината е р. Тунджа /старото ѝ име е Тунзус/. Тунджа е най-големия приток на р. Марица, който се влива в нея на турска територия. Тя извира от централната част на Стара планина източно от в. Ботев с координати на извора са $42^{\circ}43'40''$ с. ш. и $24^{\circ}58'10''$ и. д. при кота 1940 м. Дължината ѝ до границата е 350 км.

До гр. Ямбол, реката протича право на изток, като оттам прави завой на 90° и приема южна посока, която запазва до вливането си в р. Марица.

Река Тунджа приема към 50 притока, от които по-значителните са: р. Мочурица - водосборна площ 1278 км^2 , дължина 86 км; р. Синаповска - площ 871 км^2 , дължина 55 км; р. Поповска и др.

В рамките на своите граници поречието на р. Тунджа представлява тясна дълга долина, която може да се раздели по орографски белези на три части - западна, средна и южна. Територията на община Тунджа заема южната част на водосборната област, която се простира южно от Ямболския пролом на р. Тунджа до турската граница. От с. Веселиново реката протича през широк пролом и северно от Ямбол приема главния си приток р. Мочурица.

Южно от гр. Ямбол Тунджа навлиза в широкото Ямболско поле. Тук долината е много широка, 10-25-40 км, неясно изразена. До гр. Елхово са най-силно извитите меандри от цялото течение на реката. Югоизточно от с. Маломир проломява тесния и нисък рид Баалар - Кайряк и навлиза в продълговатата Елховска долина.

Средногодишен и минимален отток

Средногодишният отток на р. Тунджа се изменя в границите от $0.470 \text{ м}^3 / \text{с}$ ($14.82 * 10^6 \text{ м}^3$) при гр. Калофер до $33.516 \text{ м}^3 / \text{с}$ ($1056.96 * 10^6 \text{ м}^3$) при гр. Елхово или $39.710 \text{ м}^3 / \text{с}$ ($1252.29 * 10^6 \text{ м}^3$) при границата с Турция. Колебанията му в разглеждания период (1961-1998г.) са в границите $0.231-0.968 \text{ м}^3 / \text{с}$ и $19.816-69.364 \text{ м}^3 / \text{с}$ в крайните пунктове.

Отточните модули, даващи представа за интензивността на оттокообразуването средно върху водосборните площи по главната река, се изменят в диапазона $17.87 \text{ л} / \text{с} / \text{км}^2$ за гр.Калофер до $5.04 \text{ л} / \text{с} / \text{км}^2$ при границата. Най-високи отточни модули имат

старопланинските притоци, чиито средни надморски височини на басейните са най-високи, например р. Енинска при с. Енина с надморска височина 1200 м има отточен модул 16.75 l/s/km^2 , а р. Синаповска при устието при средна надморска височина около 200 м има среден отточен модул само 3.72 l/s/km^2 .

Минималният речен отток като годишна стойност по главната река се изменя от $0.231 \text{ m}^3/\text{s}$ при Калофер до $19.816 \text{ m}^3/\text{s}$ при границата и по притоците - от $0.080 \text{ m}^3/\text{s}$ за р. Турийска при с. Турия до $1.278 \text{ m}^3/\text{s}$ за р. Беленска при гара Чумерна. В относителни единици спрямо средногодишното \bar{Q} , т.е. $k_{\min} = \frac{\bar{Q}_{\min}}{\bar{Q}}$ се изменя по главната река от 0.399 за р. Тунджа при с. Павел Баня до 0.582 при яз. "Копринка" и сп. Ръжена. За притоците диапазона на пространствените изменения е между 0.160 за р. Мочурица при с. Воденичане до 0.462 за р. Беленска при с. Чумерна.

Минималният средномесечен отток се явява като правило през лятно-есенно маловодие и най-много през м. септември. Той има много широк диапазон: от 0 за малки слабо регулирани естествени речни течения като р. Турийска, Мараш и Синаповска до 4.067 за р. Тунджа при границата. Относителните изражения на минималния месечен отток спрямо средногодишния ($k_{\min} = \frac{\bar{Q}_{\min}}{\bar{Q}}$ месечно) достигат най-висока стойност 0.105 за р. Тунджа в средната ѝ част. Това е свидетелство, че в тази част р. Тунджа има най-висок дял на подземното подхранване през маловодието.

Таблица 12

Основни характеристики на р. Тунджа за периода 1961-1998г.

Река, пункт	Площ (А)	Годишни стойности			
		$\bar{Q}_{1961-98}$	$\bar{M} = \frac{\bar{Q}}{A}$	\bar{Q}_{\min}^{annual}	\bar{Q}_{\max}^{annual}
	km^2	m^3/s	l/s/km^2	m^3/s	m^3/s
Главна река					
р. Тунджа при гр. Калофер	26.3	0.470	17.87	0.231	0.968
р. Тунджа при с. Павел Баня	288.3	3.263	11.32	1.303	5.800
яз. Копринка	861.4	11.413	13.25	6.646	18.773
р. Тунджа при с. Ръжена	1258.2	12.882	10.24	7.501	21.189
р. Тунджа при с. Баня	2234.0	22.591	10.11	13.049	38.561
р. Тунджа при гр. Ямбол	4882.0	32.716	6.70	17.981	55.640
р. Тунджа при гр. Елхово	5551.4	33.516	6.04	18.189	57.097
р. Тунджа при границата	7883.6	39.710	5.04	19.816	69.364
Притоци					
р. Турийска при с. Турия	55.6	0.309	5.56	0.080	0.760
р. Гюрля при с. Морозово	90.8	0.492	5.42	0.091	1.280
р. Енинска при с. Енина	44.3	0.742	16.75	0.301	1.557
р. Беленска при г. Чумерна	219.0	2.764	12.62	1.278	5.112
р. Асеновска при м. Предела	74.5	0.777	10.43	0.276	1.719
р. Мараш при с. Лозен	89.74	0.395	4.40	0.092	0.983
р. Мочурица при с. Воденичане	1108.0	2.421	2.18	0.387	8.250
р. Поповска при с. Малко Шарково	185.0	0.840	4.54	0.226	2.118
р. Синаповска при с. Синапово	283.0	1.054	3.72	0.224	2.590

Минимален отток за р. Тунджа за периода 1961-1998 г.

Река, пункт	Годишни стойности			Месечни стойности		
	\bar{Q}_{\min}	$k = \frac{\bar{Q}_{\min}}{\bar{Q}}$	$\bar{M} = \frac{\bar{Q}_{\min}}{A}$	\bar{Q}_{\min}	$k = \frac{Q_{\min}}{\bar{Q}}$	$\bar{M} = \frac{\bar{Q}_{\min}}{A}$
	m^3 / s		$l / s / km^2$	m^3 / s	m^3 / s	$l / s / km^2$
Главна река						
р. Тунджа при гр. Калофер	0.231	0.491	8.78	0.007	0.015	0.27
р. Тунджа при с. Павел Баня	1.303	0.399	4.52	0.046	0.014	0.16
яз. Копринка	6.646	0.582	7.72	1.199	0.105	1.39
р. Тунджа при с. Ръжена	7.501	0.582	5.92	1.353	0.105	1.08
р. Тунджа при с. Баня	13.049	0.578	5.84	2.255	0.100	1.01
р. Тунджа при гр. Ямбол	17.981	0.550	3.68	3.434	0.105	0.70
р. Тунджа при гр. Елхово	18.189	0.543	3.28	3.437	0.103	0.62
р. Тунджа при границата	19.816	0.499	2.51	4.067	0.102	0.52
Притоци						
р. Турийска при с. Турия	0.080	0.259	1.44	0.000	0.000	0.00
р. Гюрля при с. Морозово	0.091	0.185	1.00	0.004	0.008	0.04
р. Енинска при с. Енина	0.301	0.406	6.80	0.038	0.051	0.86
р. Беленска при г. Чумерна	1.278	0.462	5.84	0.078	0.028	0.36
р. Асеновска при м. Предела	0.276	0.355	3.71	0.010	0.013	0.13
р. Мараш при с. Лозен	0.092	0.233	1.03	0.000	0.000	0.00
р. Мочурица при с. Воденичане	0.387	0.160	0.35	0.009	0.004	0.01
р. Поповска при с. Малко Шарково	0.226	0.269	1.22	0.049	0.058	0.27
р. Синаповска при с. Синапово	0.224	0.213	0.79	0.000	0.000	0.00

Източник: Хидрологичен справочник за НР България, 1979г.

Вътрешногодишно разпределение на оттока

Вътрешногодишното разпределение на оттока в поречието на р. Тунджа е обусловено от сезонните изменения на оттокообразуващите фактори, характерни за преходния климатичен район, в който попада водосборния басейн. За районите с малка надморска височина са характерни предимно течните валежи, неустойчива и краткотрайна снежна покривка през зимния период. За планинските части на басейна е характерно задържане на сравнително устойчива снежна покривка през зимата и масови дъждове през пролетта. Продължителен засушлив период с високи температури, обхващащ лятото и есента е характерен за целия водосборен басейн.

При гр. Калофер пълноводието настъпва през март-април, когато пролетните дъждове се застъпват с масово снеготопене на задържаната по високопланинските части на басейна /над 1500-1700 м./ трайна снежна покривка. Пълноводието се прекратява през юни и от юли настъпва лятното маловодие.

В по-ниските водосборни басейни на притоците в източна, югоизточна и южна посока началото на пълноводието се измества към зимата и есента. Заедно с това и краят на пълноводието се измества назад с един до два месеца (май, април), като се увеличава

дължината на сухия период, което е твърде неблагоприятно за растенията и за регулирането на оттока за напоителни цели.

Най-интензивното пълноводие в западната високопланинска част – достига до 21.7% през м. май за р. Тунджа при гр. Калофер, а най-интензивно засушаване се забелязва в слабо естествено зарегулираните притоци на Средна гора (до 0.8% през м. септември за р. Турийска).

Подземни води

Територията на община Тунджа попада в Ямболско-Елховския хидрогеоложки район. Той обединява аналогичните по тектонски и геоложки строеж Ямболска и Елховска синклинални форми, които са запълнени от отложенията на неогена и алувиалните наслаги на р. Тунджа и нейните притоци Поповска, Калница, Араплийска река и Явуз дере.

Основен водоносен хоризонт за района е алувиалният. Неогенските седименти са умерено водоносни само в района на Елхово-Изгрев-Бояново. */Приложения 4 и 5/*

Тук кватернерът е представен само от алувиалните отложения на Тунджа и нейните по-големи притоци. Тунджанската тераса има ширина от 1 до 4 km. Стеснява се от страничния и подрусовия скален праг при с. Коневец и завършва при скалния праг при с. Княжево. И в двете места по-голямата част от подземния поток на терасата се разтоварва в реката. Дебелината на терасните наслаги варира от 8 до 25 m като чакълесто-пясъчният слой заема малко повече от половината. Останалата част се пада на глините, които заемат предимно най-горните части на разреза. Водопроводимостта достига $1000-1200 \text{ m}^2/\text{d}$, а нивопредаването - $5,5 \cdot 10^3 \text{ m}^2/\text{d}$.

Подхранването на водоносния хоризонт става за сметка на валежите. Предполага се, че в подхранването вземат участие и разтоварващите се в долината пукнатинни и пукнатинно-карстови води от коренните скали. При тези хидрогеоложки характеристики алувиалните отложения се отнасят към силно водоносните.

В Ямбол-Елховския район подземните води имат обща минерализация от 0,7 до 1,13 g/l и обща твърдост 6,2-13,3 mg.ekv/l. Макросъставът на водите е доста разнообразен. Преобладават пунктовете с хидрокарбонатно-калциево-магнезиеви води.

Водни ресурси

Оценката на естествените ресурси на подземните води в алувиалните и пролувиалните отложения е направена по величината на инфилтрацията и по режимни наблюдения на нивата.

Оценките обикновено са правени на неголеми участъци, след което резултатите са разпростирани на по-големи площи, които се намират в същите или много близки условия с оценяваните участъци.

Резултатите от оценките на ресурсите по участъци са приведени в таблица 14 и 15.

Таблица 14

Ресурси на подземните води по участъци от поречията на р. Тунджа

Площ km ²	Естествени ресурси		Експлоатационни ресурси	
	Ресурси l/s	Модул l/s/km ²	Ресурси l/s	Модул l/s/km ²
186	1190	6,4	795	4,3

Източник: Генерална схема за използване водите на р. Тунджа

Таблица 15

Ресурси на поревите подземни води*

Поречие	Участък	Площ на вод.хор. km ²	Естествени ресурси		Експлоатационни ресурси			
			Ресурси l/s	Модул l/s/km ²	Ресурси l/s	Модул l/s/km ²	Уسوено l/s	Остават l/s
Тунджа	Ямбол – Елховски	423	1540	3,6	1030	2,1	1027*	3

Източник: Климатичен справочник за НР България, 1979г.

/*Останалите 60 l/s до усвоените 1027 l/s са за сметка на пукнатинните и пукнатинно-карстовите води в община Елхово/

В поречието пукнатинните водоносни хоризонти са слабо водообилни. По данни от предишни разработки подземните води в пукнатинната среда на коренните скали имат модули на подземния отток от ранга на 0,1-0,25 l/s/km².

Въз основа на получената от Националния статистически институт официална информация, усвоените подземни води по общини са посочени в таблица 17.

Експлоатацията на ресурсите в отделните части на поречието варира от 23,9% до 130%. В Ямбол-Елховски район са усвоени 66,7% и в поречие на Мочурица - 75,6 %.

Таблица 16

Усвоени водни количества - l/s

Община	Питейно-битови нужди	Самостоятелно водоснабдяване	Общо
Поречие на р. Тунджа			
Ямбол	598,1	144,1	742,2
Тунджа	199,0	6,0	205,0
Болярово	42,2	0	42,2
Елхово	140,0	0	140,2

Източник: Генерална схема за използване водите на р. Тунджа

Сравнението на усвояваните водни количества с ресурсите на подземни води налага извода, че вододобивът от поревите води в поречието е близък до границата на техните ресурси и евентуалното му увеличаване трябва да се извършва внимателно и добре аргументирано.

1.2.5. Почви и почвени ресурси

Територията на община Тунджа се отнася към Средиземноморската почвена област, Среднотракийско – Тунджанска провинция. Почвената покривка се характеризира с голямо разнообразие. Преобладаващи почвени типове са смолниците, лесивирани, планосоли, солончази, солонци и наносни почвени типове. /Приложение 6 и 7/

1. Чернозем - смолници /Vertisols, VR, FAO,1988 /, представени от обикновени /излужени – eutric,VRe/, карбонатни - calcic/ и глееви /ливадни смолници - gleyic/.

Смолниците се отличават с мощен почвен профил, добре изразен хумусен хоризонт /50 – 70 см/ , сравнително голямо съдържание на хумус /2.5 – 3.5%/ и сравнително хомогенен профил. По механичен състав са леко глинести до тежко пясъчливо – глинести. Почвената им реакция се променя от слабокисела до алкална, с много висок сорбционен капацитет и наситеност с бази. Те са трудни за обработка, защото при засушаване те образуват широки /над 1 см/ и дълбоки /поне до 50 см/ пукнатини. Ето защо е необходимо спазване на оптимални срокове за тяхната обработка. Подходящи са за отглеждане на зърнени и технически култури.

2. Излужени канелени и канеленовидни /Luvisols, LV, FAO,1988/, представени от канеленовидни /излужени канелени – chromic,LVx/, смолницовидни /канелени смолницоподобни – vertic,LVv/, светли /псевдо-подзолисти – albic, LVa/.

Добре изразен и мощно развит илувиално-глинест B_t – хоризонт, диференциран профил, имащ висок сорбционен капацитет на ила и наситеност с бази (по-висока от 50%). При отсъствие на ерозия те са напълно развити, дълбоки почви с профил от 90 – 100 до 150 – 200 см. Повърхностният хоризонт А обаче е слабо мощен - от 18 до 25 см. при по-тежките почви и до 35 см при по-пясъчливите почви. Механичният състав е разнообразен и се дължи не само на наследения гранулометричен състав от почвообразуващите материали или палеопочвени процеси, но най-вече на преразпределение в процеса на лесиважа. В повърхностния хоризонт почвите са леко-, средно- или тежкопясъчливо-глинести, а в B_t – значително по-глинести (до 60% глина), хумусното съдържание е сравнително високо - до 3 - 4%.

3. Почвени типове с акумулация на соли, представени от солонци /Solonetz, SN/ и солончази /Solonchaks, SC /.

3.1. Солончаците са вторично образувани почви, често произлезли от засоляване на бивши блатни, ливадно-блатни, ливадни черноземи и други почви. Затова те показват разнообразна морфология, но винаги притежават най-характерния си белег – високото

съдържание на водоразтворими соли – повече от 1%. Най-често срещаните соли са NaCl, Na₂SO₄, Na₂CO₃. По механичен състав те са средно до тежко пясъчливо-глинести, рН – /7.8 – 8.5/, добре запасени с хумус, съдържат и значително количество общ азот, фосфор и калий.

3.2. Солонците са почви, които съдържат обменен натрий в количества по-високи от 15% в сорбционния си капацитет. Обменният натрий определя редица особени морфологични, физични, физико-химични, въздушни и агрономични свойства – висока плътност, лепливост, силно алкална реакция, ниско съдържание на хумус, малко количество продуктивна влага, понижена аерация и др. Тези свойства, като цяло ограничават тяхното използване за селскостопанска дейност. За възстановяване на тяхното плодородие е необходимо провеждането на три специфични мелиоративни мероприятия – гипсуване, дренаж и промиване чрез напояване.

4. Наносни /Fluvisols, FL/, представени от богати /eutric, FBe/ и делувиялно-ливадни /gleytic/. Наносните почви са образувани от младите /кватернерни/ наноси на реките и са разпространени на заливната и първата надзаливна речна тераса на р. Тунджа. Подпочвените води са с високо ниво, подложени са на периодично заливане и отлагане на нов алувий. По механичен състав почвите са чакълесто - пясъчливи до леко глинести. Те са рохкави, проветриви, топли, което предопределя лесната им обработка. Тези им качества ги правят много подходящи за земеделие - зеленчуци, овощия, ливади. Същевременно голямата им филтрационна способност предопределя тяхната уязвимост към замърсяване. Това налага нуждата от въвеждане на мониторинг за оценка на тяхното състояние.

В резултат на анализа на почвените типове, разпространени на територията на общината, може да се направи извода, че тя разполага със значителни почвени ресурси за развитие на редица подотрасли на растениевъдството - зърнени култури, технически култури, трайни насаждения /лозя/, фуражни култури.

Същевременно интензивното им използване е предпоставка за тяхната деградация и замърсяване с тежки метали. Ето защо е необходимо изграждането и подържането на мониторингова мрежа.

1.2.6. Растителност и горски ресурси

По-голямата част от територията на общината е заета от селскостопански земи на мястото на смесени гори от цер и виргилиев дъб, често с примес от дръжкоцветен дъб. В североизточната част на общината селскостопанските земи заемат мястото на смесени

гори от цер и благун, а по-течението на р. Тунджа - мястото на гори от полски бряст, полски ясен, дръжкоцветен дъб и др.

Малки площи заемат горите от дръжкоцветен дъб и летен дъб, на места примесени с полски клен /по течението на р. Тунджа/; гори от граница и виргилиев дъб със средиземноморски елементи /в южната част на общината/; храсталаци от драка, примесени със смин в съчетание с ксеротермни тревни формации на мястото предимно на ксеротермни горски формации от граница и виргилиев дъб /в южната част на общината/. Халофитни тревни формации с преобладаване на изворник, елурупус, стъкленка и др. заемат отделни малки площи в западната част на общината. */Приложение 8/*

В заключение може да се направи извода, че естествената растителност на територията на общината е почти унищожена. Усилията трябва да бъдат насочени към проучване и опазване на редките и лечебни растителни видове.

1.3. Динамика и структура на човешките ресурси

Човешките ресурси са най-важният фактор за цялостното развитие на община Тунджа през следващите години. Ето защо един от стратегическите приоритети на управлението ще бъде динамиката, структурата и тенденциите на демографското развитие. Анализът на съвременната демографска ситуация установява, че броят на населението в общината намалява трайно. Тази неблагоприятна тенденция се проявява след 1956 г. и за периода 1956-1985 г. намалението е 19 682 д. Или средногодишно 656 души. По-късно, за периода 1985-1992 г. намалението на населението продължава - общо с 4326 души или с 254 д. средногодишно . За периода през последните две преброявания (1992 - 2001 г.) тази тенденция се запазва - съответно абсолютното намаление е 3416 души или с 380 д. средногодишно. Прогнозата е, че до 2013-2015 г. тази неблагоприятна демографска динамика ще се запази, но темповете през отделните години ще се променят. */Приложение 9 и 25/*

Към 2003 г. населението на община Тунджа¹ е 29 967 д. Съставената прогноза предвижда през 2013 г. броят на населението на общината да бъде 24 987 д. Тази демографска ситуация и прогноза е неблагоприятна и налага необходимостта от качествено нова политика за ефективно въздействие и ограничаване на неблагоприятните демографски процеси (ограничаване и спиране на задълбочаващата депопулация на

¹ Община Тунджа е създадена през 1987 г. (Указ 3005 от 9.10.1987 г.), с административен център гр.Ямбол. Същия указ закри общините Скалица и Тенево, като всички населени места са включени към община Тунджа.

територията на общината). Те са още по-силно изразени при проследяване динамиката на броя на населението по населени места. За периода 1998-2003 г. населението намалява в с. Драма с 55,0 %, на с. Дряново с 39,6 %, с. Голям манастир - 35,6 %, с. Каравелово - 27,0 %, докато в по-големите села този процес е по-слабо изразен - с. Бояджик - 9,8 %, с. Безмер - 10,8 % и др. Само в 3 села населението се увеличава - Веселиново, Дражево и Завой. Тези различия ще определят диференцирания подход на политиката за координация и управление на развитието на човешките ресурси в общината. В конкретен план това изисква приемането на проект за управлението на демографските процеси в общината, който да съдържа подходите и инструментите за въздействие на селищата с различен демографски интензитет и функции.

Средната гъстота на населението в общината е 24,6 д./км². Тя е близо два пъти по-ниска от средната гъстота за област Ямбол (44,6 д./км² - 2003 г.) и три пъти от средната за страната. Предвижда се бавно намаление на средната гъстота на населението в общината до 2013 г., когато тя ще бъде 20,5 д./км². По този демографски показател съседните общини - Елхово и Стралджа, не се различават съществено (съответно 27,2 и 22,1 д./км²). По-големи са отклоненията в сравнение с община Болярово (7,8 д./км²) и особено с община Ямбол (883 д./км²). Съществуват възможности до 2013 г. в резултат на високия демографски потенциал община Ямбол да поддържа по-устойчива демографска ситуация и развитие в селищата от община Тунджа.

Естествено движение на населението

През последните години (1998-2003 г.) *раждаемостта* в общината се колебае между 233/1000 (за 1999 г.) и 181/1000 (за 2003 г.). Характерна особеност е слабото увеличение на раждаемостта - от 5,4 ‰ през 1998 г. на 6,2 ‰ за 2003 г. Тя е по-ниска от средните показатели за областта и страната. В сравнение със съседните общини раждаемостта в община Тунджа е с по-високи стойности (например Елхово, Стралджа, Болярово). От общо 44 населени места в 19 раждаемостта е с по-високи стойности от средните за общината, което се дължи на по-големите групи ромско население. През 1998 г. в 10 села не е регистрирано раждане, докато през 2003 г. те са 8 (Видинци, Драма, Златари, Каравелово, Овчи кладенец, Победа, Търнава и Челник). Съществуват възможности за стабилизиране на раждаемостта по населени места през следващите години, като с най-добри перспективи са селата: Веселиново, Бояджик, Ботево, Безмер, Дражево, Козарево, Крумово, Могила, Робово, Хаджидимитрово, Меден кладенец и Сламино. Те ще бъдат и опорните селищни центрове на територията на общината при

провеждането на политиката за развитие. *Смъртността*, като един от най-индикативните демографски показатели, се характеризира с бавно намаление, но относително нарастване - съответно 753/1000 - 1998 г., на 686/1000 - 2003 г., което в относителни величини е съответно 22,3 ‰ е 22,9 ‰ . Независимо от тези “несъответствия” смъртността в общината остава по-ниска от средните показатели за областта и по-висока от средните стойности за страната. Много висока е смъртността в селата Ханово (33,9 ‰ - 2003 г.), Симеоново (41,2 ‰), Дряново (33,0 ‰), Каравелово (37,5 ‰) и др. Независимо че смъртността е обусловена от влошената възрастова структура на населението в общината, съществуват възможности и политики за нейното намаляване и стабилизиране. Детската смъртност се увеличава от 6 умрели деца под 1 г. през 1998 г. на 10 деца през 2003 г. Въпреки тази неблагоприятна тенденция, абсолютните величини няма да оказват съществено влияние на демографското развитие в общината.

Естественят прираст на населението в общината е отрицателен – (-16,7‰ за 2003г.). Тази тенденция е характерна за областта (и страната), но в община Тунджа абсолютните стойности на естествения прираст са от 2 до 3 пъти по-високи в сравнение с другите общини. Съставената прогноза за броя на населението към 2013 г. се основава главно на промените в естествения прираст. С положителен естествен прираст се откроява едно селище - с.Хаджидимитрово (15 ‰ - 2003 г.), а с по-малък отрицателен естествен прираст са с.Веселиново (-4,2 ‰), с. Дражево (-1,3‰), с.Козарево (-2,5‰) и др. Отрицателният естествен прираст ще ограничава и задържа социално-икономическото и културното развитие на община Тунджа през следващите години (до 2013 г.). Целесъобразно ще бъде разработването и приемането на конкретни мерки за нова политика на демографско развитие съвместно с община гр.Ямбол. Основанията за това са спецификата в административно-териториалното устройство на двете общини (с общ административен център) и ефективна координация между структурата и функциите на икономиката, инфраструктурата и околната среда в развитието на двете съседни общини^{*/}.

Демографското развитие и демографската политика могат да се променят и усъвършенстват (до 2013 г.) чрез общи действия и управленски практики с община гр. Ямбол.

Механично движение на населението

Динамиката на механичното движение в общината за периода 1998-2003 г. е положителна. По-голям е броят на заселените от този на изселените. През 1998 г.

механичното увеличение на населението е 20 души, а за 2003 г. то се увеличава на 188 души. Следователно селищата от община Тунджа привличат население от съседни общини, важен фактор, който ще оказва положително влияние върху демографското и стопанското развитие. По-конкретният анализ разкрива намаляване на селищата с отрицателен механичен прираст - съответно от 19 селища през 1998 г. на 13 през 2003 г. По-важно и определящо значение за приоритетите на демографската политика на общината има етническата структура на мигрантите. Установява се, че за повечето селища е доминираща тенденцията на преобладаване на ромската етническа група на мигрантите. Ето защо е необходимо политиката на демографско развитие в общината да бъде насочена към разработването на проекти по проекта “Декада на ромското включване (2005-2014 г.)”. Политиката на демографска стабилизация в общината ще бъде насочена приоритетно (на основата на резултатите от механичния прираст по населени места) към селищата от югозападната и от южната част - с.Бояджик, с.Роза, с.Меден кладенец, с.Тенево, с.Маломир, с.Скалица, с.Овчи кладенец, поради по-голямата отдалеченост от областния център. Селата Веселиново, Окоп, Могила ще останат под влиянието на гр. Ямбол и ще изпълняват функции на междинна, свързваща територия с по-отдалечените селища.² След завършването на автомагистрала “Тракия” в участъка Стара Загора-Ямбол-Сливен-Карнобат голямо предимство ще получат селищата Дражево, Хаджидимитрово, Кабиле, Веселиново, Завой, разположени в северната част на общината. Ще бъде необходимо да се предвидят мерки за ограничаване на миграционните потоци от селищата в южната към тези от северната територия на общината.

Структури на населението

Половата структура на населението в общината общо е стабилна. Съотношението мъже: жени за периода 1998-2003 г. се запазва постоянна - 49,7%:50,3%. Тя е близка до отношението за област Ямбол (49,1%:50,9%, 2003 г.). По-големи са вариациите в отношението мъже - жени по населени места. В 16 села от общината броят на мъжете е по-голям от този на жените (с. Голям манастир, Коневец, Меден кладенец, Кабиле и др., 2003 г.). В другите 28 селища по-голям е броят на жените (с. Каравелово, с. Дражево, с. Миладиновци, с.Сламино и др.).

² Общинският съвет на община Тунджа ще предложи създаването на обща група от експерти по “Демографско развитие и демографска политика” с община гр.Ямбол. Целта е до 2006 г. да се и предложат мерки за ограничаване на демографската криза в селищата от двете общини.

Възрастовата структура на населението се характеризира с по-голяма динамика. През 1998 г. делът на населението в подтрудоспособна възраст е 13,6 % в трудоспособна възраст - 44,1 %, а в надтрудоспособна възраст - 42,3 %. През 2000 г. тази пропорция за общината се променя на 13,4%; 43,9 % и 42,7 %, т.е. бавно се задълбочават неблагоприятните тенденции на застаряване на населението (увеличава се делът на населението в надтрудоспособна възраст, а намалява делът на населението в подтрудоспособна възраст). През 2003 г. съотношението между отделните възрастови групи в общината е 13,2 % : 43,7 % : 43,1 %. Тези пропорции са неблагоприятни в сравнение с възрастовата структура на населението за областта - съответно 16,2 % : 57,0 % : 26,8 %. Най-тревожна е тенденцията на увеличаващия се дял на населението в надтрудоспособна възраст. Тази възрастова структура на населението ще ограничава социално-икономическото и културното развитие на община Тунджа. Очевидно управлението на човешките ресурси и реализирането на конкретни мерки в демографското развитие през следващите години трябва да бъде свързано с промяна на пропорциите между отделните възрастови групи. Застаряването на населението, съпроводено с депопулационни процеси ще оказва негативно влияние върху структурата и динамиката на общинската икономика. Един от основните приоритети, насочени към преодоляване на кризисната демографска ситуация в общината, е промяната на структурата и специализацията на икономическите дейности, привличането на по-високотехнологични производства, които да променят качеството на живота и демографското поведение на населението.

Етническата структура на населението е еднородна. Преобладава българското население - 91,0 %, но през последните години с най-високи темпове нараства ромското население - през 2001 г. неговият относителен дял е 8,8 %. Турците, както и другите етнически групи (евреи, руси и др.) съставляват 0,2 %. С променена етническа структура (в сравнение със средните показатели за общината) е населението в селата Завой, Бояджик, Крумово, Кукорево, Дражево, Хаджидимитрово и Ботево, в които делът на ромите достига между 35 и 50 %. Всъщност това са и “най-жизнените” селища на общината, които формират опорните центрове до провеждането на устойчива и балансирана управленска политика в общината.

Образователната структура на населението се характеризира със следните особености:

- - над 2/3 от населението на общината е с основно и начално образование (69,8 % - 2001 г.). По-голямата част от тази група е ромско население. Ниското образователно

равнище на населението в общината ще оказва задържащо влияние върху развитието на общинската икономика и главно на изграждането на малки и средни предприятия в опорните селища;

- 25,2 % от населението са със средно и средно специално образование. Характерно е, че делът на ромите в тази образователна група намалява, но се увеличава средната възраст. От това следва, че през следващите години ще се увеличава делът на човешките ресурси с ниско образователно равнище;
- с полувисше и висше образование са 5,0 % от населението на общината. Този дял е много нисък и ще задържа развитието на съвременни, високотехнологични отрасли и по-широкото приложение на информационните технологии.

Към учебната 2004/2005 г. образователната система в общината се формира от 20 училища с общо 99 паралелки (в т.ч. 39 слети и 58 непълни), а броят на учениците е 1 503. Освен това има 19 целодневни детски градини, като всички са със смесени възрастови групи. Неблагоприятната демографска ситуация свързана с трайното намаляване на населението дава отражение и върху образователната система. През 2004 г. 410 ученика пътуват от села, в които няма училища, около 40 деца към целодневни детски градини придружавани от учители. Пътуващите учители са 115 към средните и основни училища и 25 към целодневните детски градини.

През последните години /1998 – 2004 г./ намалява броя на децата и учениците, което е причина за закриване на училища и детски градини. Друг сериозен проблем е бързо увеличаващия се дял на ромското население. Ромските деца доминират в някои училища и паралелки. Това налага необходимостта от използването на специфични форми на работа, съответстващи на техните етнически особености. Възможно е да се развият извънучилищни форми - за музика, спорт, езиково обучение, народни танци и др.

В общината е разработена обоснована програма за развитието на образователната система с ясна визия за промените, които ще настъпят до 2015 г. Предвижда се структурните промени да се извършат постепено на два етапа – първият, закриване и преобразуване на училища, които не отговарят на критериите и стандартите на МОН, и втория формиране на по - устойчиви средни училища със самостоятелни паралелки с оптимална учебно – материална и обслужваща база.

Поради спецификата в административно – териториалното устройство (община Тунджа и община Ямбол са с общ административен център) община Тунджа ще предложи проект за съвместно и координирано развитие на образователната система на двете общини до 2013 г. Главният приоритет в политиката на общината ще бъде

стабилизиране на териториалната структура на образователната система (включително и чрез обосновани предложения за промяна на критериите за “пълняемост на паралелките) и утвърждаването на нови извънучилищни форми за работа и възпитание на учениците. Те ще бъдат свързани със запазването и развитието на биоразнообразието на територията на община Тунджа. Заедно с това ще бъде утвърдена и целева програма за подпомагане развитието на образованието в общината от местния бизнес. Управленската политика в тази област ще бъде насочена главно към рязко намаляване броя на децата невключени в образователната система, особено сред ромското население.

1.4. Икономика - развитие и структура

1.4.1. Обща характеристика на общинската икономика

Развитието на стопанската структура в община Тунджа се определят от факторите на природните условия, характера на селищната мрежа, изградената инфраструктура и не на последно място от наследените производствени и културни традиции.

През последните години в общината се установи процес на преустройство на стопанските сектори с цел повишаване на тяхната икономическа активност, подобряване на условията за бизнес и задържане на население в трудоспособна възраст в общината. Стопанската ориентация е с аграрна насоченост. Факторите за това са както природно-социални по характер, така и административни-на територията на общината няма селище със статут на град. Липсата на градски административен център определя територията като типично селска, както по характер така и по икономическа структура с приоритетно развитие на земеделие и животновъдство. В много по-малка степен са развити преработвателна промишленост на основата на аграрни продукти и някои видове услуги за населението.

Към 2003 година община Тунджа произвежда 2309.68 лв. БВП на човек от населението. От 2000г. се установява постоянно увеличение. По този показател тя изостава спрямо средната стойност за област Ямбол /3052 лв. БВП на човек от населението/, Югоизточния планов район (3380 лв.) и средната стойност за страната (4143 лв.).

Стойностите на показателя нетни приходи от продажби на предприятията на един жител в общината показват положителна тенденция за последните 5 години.

Таблица 17

Нетни приходи от продажби на предприятията на един жител в лева

Години	1999	2000	2001	2002	2003
България	5,99	7,73	8,90	10,11	11,17
Област Ямбол	1,51	1,73	2,09	2,44	2,67
Община Тунджа	1,06	1,19	1,28	1,78	1,76

Източник: ТСБ Ямбол, 2004 г.

Въпреки това средната стойност на показателя за община Тунджа спрямо област Ямбол, е само 65%. Отношението стойността на показателя към средната национална стойност е около 6 пъти по-ниска или 15.7%. Тези данни разкриват един дисбаланс с параметрите на развитие на страната.

Таблица 18

Основни икономически показатели

Административна единица	Брой стопански единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	ДМА
1999								
Област Ямбол	4166	255679	445542	418855	450802	15157	30385	159712
Тунджа	434 /10,4%/	22876 /8,94%/	37307 /8,37%/	32712 /7,8%/	40917 /9,1%/	706 /4,65%/	5622 /18,5%/	11232 /7,0%/
2000								
Област Ямбол	3916	279459	512427	483323	510827	13094	19046	176733
Тунджа	416 /10,6%/	23921 /8,6%/	41791 /8,15%/	38249 /7,9%/	43715 /8,6%/	829 /6,3%/	3665 /19,2%/	9716 /5,5%/
2001								
Област Ямбол	4139	325523	592353	552317	578328	14767	18209	173804
Тунджа	445 /10,7%/	28970 /8,9%/	44203 /7,5%/	39898 /7,2%/	44233 /7,6%/	1501 /10,2%/	1825 /10,0%/	8914 /5,1%/
2002								
Област Ямбол	3621	347622	692038	669888	684207	20310	14548	209879
Тунджа	418 /11,5%/	25504 /7,3%/	38017 /5,5%/	37791 /5,6%/	38801 /5,7%/	1694 /8,3%/	2509 /17,2%/	8959 /4,3%/

Източник: ТСБ – Ямбол, 2004г.

Териториалната организация на икономическите дейности в отделните сектори е дисперсна. Дейностите свързани с аграрния сектор са най-разпространени по територията на общината. Това се потвърждава от размера на стопанисваната земя в землищата на населените места. Делът на тази категория в баланса на земите заема 76.6% от територията на общината. Разпределението на наетите лица в икономическите сектори се отличава с някои специфични за общината особености. Общият брой наети в общината към 2002 г. е 2028 души. От тях 1832 (90%) в частния сектор и 196 души (10%) – в обществения.

Към 2003 г. делът на наетите в земеделските стопанства е 58.6%, в търговията и услугите са 17.94% от наетите, към същата година относителният дял на наетите в сектора на индустрията е 23.46%, като този дял намалява спрямо 2002 г., което се дължи на увеличение на делът на другите два сектора.

Таблица 19

Относителен дял на наетите в индустрията в общия брой наети лица /%/

Година	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
България	39,98	39,76	39,50	38,35
област Ямбол	23,5	24,2	27,5	25,9
община Тунджа	17,47	22,14	25,85	23,46

Източник: ТСБ Ямбол, 2004 г.

Общината се доближава до средната стойност за областта (25.9%), но разликата е по-значителна спрямо средната национална стойност (35.32%). Причините за това са свързани с административното устройство на областта. Всички значителни промишлени производства се намират в територията на община Ямбол. Тази териториална структура е резултат от унаследени производствени традиции и предприятия, инфраструктура, пазарни и административни функции на областния център. Те са причина за притегателност на подсекторите на индустрията и услугите към центъра, и за упражняване на известен “задържащ ефект” върху развитието на прилежащите селски територии включени в обхвата на община Тунджа. В резултат сектора на индустрията в общинската икономика има ограничено развитие.

От общият брой население 46.1% или 13836 души са в трудоспособна възраст. Броят на регистрираните безработни към 2003 г. е 2445 д /17.7 % от трудоспособното население/ и 2394 д. за 2004г. Тази стойност формира 19.1% от регистрираните безработни в областта и 4.6% от безработните в Югоизточния планов район. От тях 664 души (27.3%) от общия брой регистрирани безработни са на възраст до 29 години включително, което е един тревожен индикатор. За същата година 61.3% от всички безработни са регистрирани повече от 1 календарна година. Тези данни налагат извода, че голяма част от трудоспособното население не е регистрирано нито като заето в стопанските сектори, нито като безработно, което означава, че то не търси активно работа или не участва в курсове за преквалификация. Машабът на “скрита безработица” е значителен /около 9000 д./, което повишава социалното значение на натуралното земеделие и животновъдство, които се развиват в частните дворове във всички селища на общината. Броят на натуралните стопанства е сравним с броя на постоянно обитемите

къщи и дворове във всички села. Тази форма на стопанска организация ограничава възможностите за развитие на модерно земеделие. Политиката на общината за плановия период ще бъде насочена към намаляване на безработицата и най-вече към повишаване на заетостта сред младите хора.

Средногодишната работна заплата за 2003 г. в общината е 2619 лв., като тази стойност е близка до средната работна заплата за област Ямбол /2641 лв./, но съставлява 81.2% от средната работна заплата за Югоизточния планов район и 79.8% от средната за страната.

Таблица 20

Средногодишна работна заплата

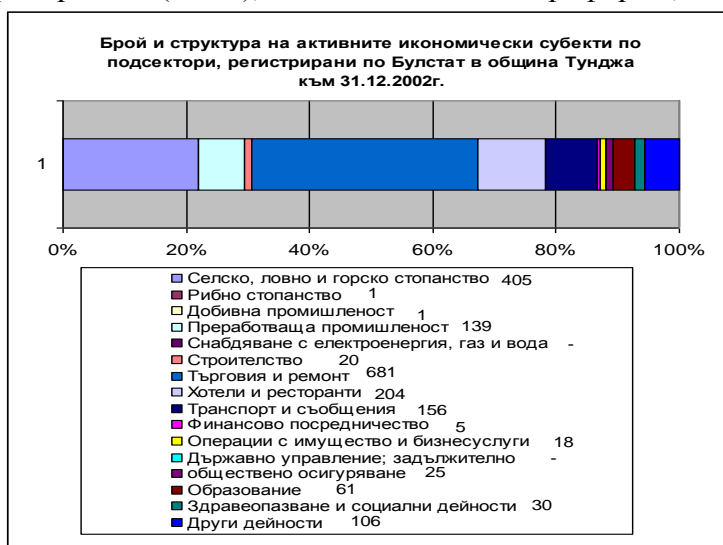
	2001	2002	2003
България	2,880	3,091	3,280
област Ямбол	2,463	2,616	2,641
община Тунджа	2,274	2,341	2619

Източник: ТСБ Ямбол, 2004 г.

По ниските средногодишни доходи на населението не стимулират развитието на секторите на услугите. Те са причина за емиграция на население в трудоспособна възраст към големите градове от района.

В резултат на настъпващите промени в структурата на икономиката броят на фирмите в подсекторите постоянно се променя. По данни на общинската администрация за 2004г. 53 фирми са регистрирани като земеделски производители, от които 37 са кооперации. Регистрирани са и 22 фирми в подсекторите на преработвателната промишленост, 20 от тях са производители на храни и 2 фирми в други стопански дейности. /Графика 1/

Преобладаващата част от тях според показателя брой наети са малки и средни предприятия (МСП), като над 90% са микрофирми, имащи до 10 наети.

Към края на 2002 г. активните субекти, вписани по БУЛСТАТ по икономически дейности са както следват:

Графика 1 Източник: ТСБ Ямбол – 2003г.

Подсекторната структура на фирмите налага следния извод: По брой доминират

фирмите в подсектор търговия и ремонт, но те осигуряват малък дял от броя на наетите. Втори по брой са фирмите в аграрния сектор, но с най-много наети.

Сред останалите подсектори значителен е броя на наетите в преработвателната промишленост. В подсекторите на услугите има много на брой фирми, където е наето ограничен брой трудоспособно население, но се съдържат най-големите резерви за повишаване на заетостта и постигане на допълнителен социален и икономически растеж.

Броят на лицата на социално подпомагане в общината за 2004г. е 6120д. Въпреки че броят на населението непрекъснато намалява, броя на подпомаганите лица расте с високи темпове. Тази тенденция крие сериозни заплахи за социалното развитие и усвоява значителен дял от средствата на общината.

Таблица 21

Лица на социално подпомагане по години

	2000	% от населението	2001	% от населението	2002	% от населението	2003	% от населението	2004	% от населението /2003*/
Брой лица	3760	11,4	4319	13,4	3500	11,5	4196	14,0	6120	20.4*

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Оценка на макроикономическата ситуация

- Почти всички икономически дейности са представени на територията на общината;
- Общината изостава спрямо средните стойности за страната по показателите БВП на човек от населението и нетни приходи на предприятията от продажби на човек от населението;
- В земеделските стопанства са 58.6% наетите;
- Втори по брой наети е секторът на индустрията, представен от предприятия на ХВП;
- В икономическата структура на услугите доминира търговията. Причинат за това е, че селищата в общината получават основния пакет услуги от фирми и организации, регистрирани на територия на община Ямбол, който се явява естествен стопански и административен център на територията на община Тунджа;
- Значителен брой население се издържа чрез натурално стопанство;

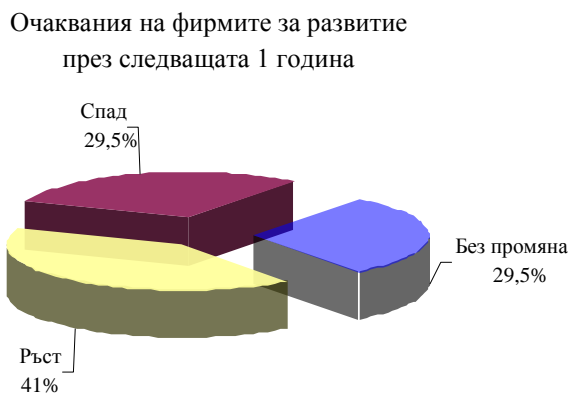
Мнението на местния бизнес за развитието на общинската икономика

В хода на разработване на общинския план за развитие се проведе анкета за проучване на местния бизнес в която участваха 51 фирми, регистрирани на територията на община Тунджа. Целта е с помощта на местните фирми да открием най-сериозните затруднения, които стоят пред тях с идеята да се потърсят възможните решения чрез общинския план за развитие. Като втора цел можем да определим разкриването на

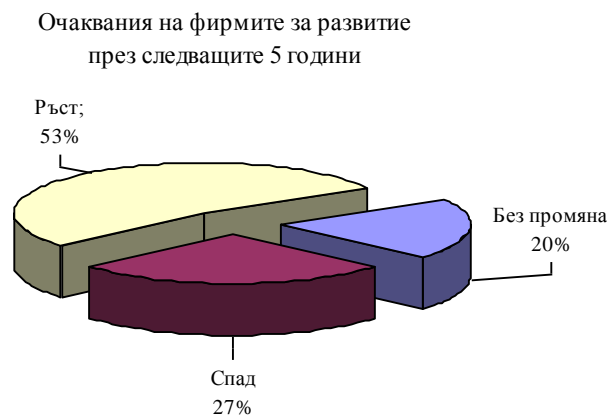
способността на местните фирми сами да дефинират проблемите, които възпрепятстват или ограничават дейността им. От общия брой фирми, които взеха участие, най-голям е дялът на тези, работещи в сферата на търговията -65%, на второ място с дял от 27.5% са фирмите, от селското стопанство и най-малък е дялът на фирмите от промишлеността - 7.5%. В анкетата доминира мнението на фирмите частна собственост – 96% или 49 фирми от всички анкетираните. По показателя “големина на предприятието според броя на наетите” - 88% от анкетираните фирми попадат в групата на много малките предприятия с от 1 до 9 наети. Фирмите от групата на малките предприятия от 10 до 49 наети са 6% и същия дял са в групата на големите предприятия от 100 до 249 наети.

Много близка по структура е и класификацията на анкетираните по дълготрайни материални активи (ДМА) преобладават фирмите със стойност на ДМА до 50 хил. лв. – 80% от всички. Само 5 от анкетираните фирми заявяват, че общата стойност на ДМА в техния капитал е над 500 хил. лв. или 10% от всички фирми. На въпроса “Имате ли печалба за миналата година” 55% от фирмите отговарят позитивно, останалите 45% заявяват, че нямат такава. Дялът на фирми без печалба е изключително висок и представлява заплаха както за бъдеща им дейност, така и за структурата на общинската икономика в близко бъдеще. (Вж. Графики 2 и 3)

Графика2

Графика 3

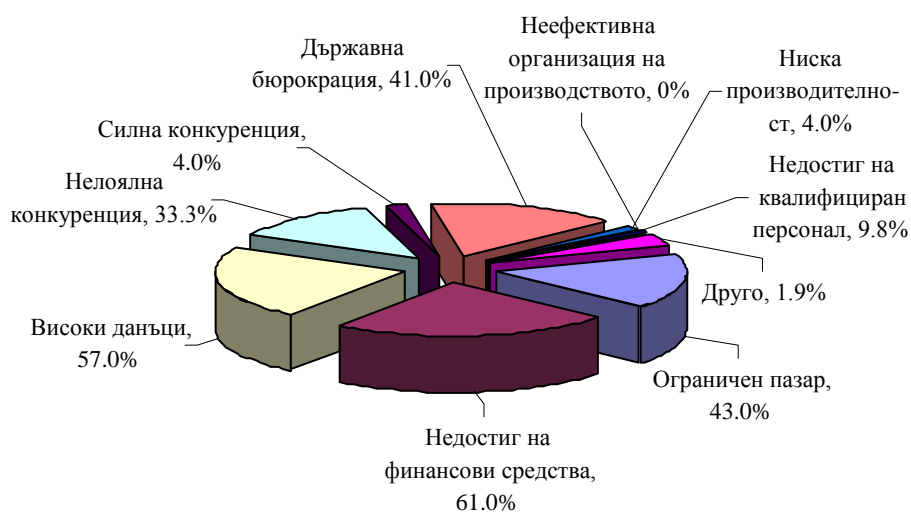
Само 41% от фирмите очакват ръст в развитието на фирмата си през следващата една година, докато дялът на тези, които очакват спад за същия период е опасно висок – 29.5%. В перспектива от 5 години дялът на оптимистично настроените се увеличава до 53%, като нараства предимно за сметка на тези, които през първата година не очакват промяна. Като краен резултат дялът на тези, които очакват спад намалява само с 2,5 пункта – на 27 %. Тази информация ни показва, че почти 1/3 от анкетираните бизнесмени са песимистично настроени, дори в средносрочна перспектива. Въпреки това на въпроса,

касаещ предмета на дейността 70.5% от фирмите декларират, че не желаят да сменят предмета си на дейност, което може да означава, че бъдещите им очаквания са по-оптимистични, от показаното на графиките. Потвърждение на това можем да потърсим в изразената потребност от инвестиции – 88.3% от запитаните са заявили нужда от такива, като 72.5% смятат, че са им необходими за разширяване на дейността. На второ място с 29.5%, анкетираните определят нуждата от инвестиции за технологично обновление. Тук изпъква малък парадокс. В перспектива от пет години само 53% от фирмите очакват растеж, но 88.3% заявяват необходимост от инвестиции, като 72.5% от отговорите са за разширяване на дейността. Очевидно е, че инвестирането крие най-сериозните резерви за увеличение на дела на фирмите, очакващи растеж и по-оптимистично отношение към развитието. Доказателство за това е и фактът, че от 51 анкетирани фирми само 2 или 4% реализират износ.

В отговорите на въпроса “Кои са основните проблеми пред развитието на Вашия бизнес?” изпъкват пет от възможните отговори. (Вж. графика 4)

Графика 4

Кои са основните проблеми които стоят пред развитието на вашия бизнес?*

* Резултатите надхвърлят 100% защото анкетираните са дали повече от един отговор

От графиката прави впечатление, че само две фирми са посочили като проблем ниската производителност (при отговора на въпрос №8 – 25.9% от фирмите насочват инвестициите за технологично обновление). Нито една фирма не посочва, като проблем “Неефективната организация на производството”, а само 9.8% от фирмите определят липсата на квалифициран персонал като проблем. В съвременните условия последните три категории се изследват като стратегически фактори за успешен бизнес.

В заключение можем да обобщим, че от анкетираните фирми преобладават малки фирми или предприятия до 9 наети - 88% и с малка стойност на ДМА – до 50 хил.лв. – 80%. Незначителен е дялът на фирмите, които извършват износ. Бизнесмените са умерени оптимисти – 53% за следващите пет години, но са готови да инвестират – 88.3%. Основните проблеми са свързани с недостатъчни средства за капиталови разходи и оборотни средства – 63%, ограниченият пазар – 43%, високите данъци -57% и държавната бюрокрация – 41%.

1.4.2. Първичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието

Секторът има водещо значение в икономическото развитие на общината. Специализацията е обусловена от редица фактори. Агроклиматичните условия и почвите в общината позволяват развитието на високоефективно и екологично земеделие. Стопанисваната земя в общината възлиза на 933 827 дка (76.6% от цялата територия) от които 851 867 обработваема (91.2%), от десетилетия населението пази и развива производствените традиции на този сектор и др.

Към 2003 година 58.6% са наети в земеделските стопанства. Въпреки високия относителен дял наети, нетните приходи от продажби са ниски, което потвърждава значителните слабости в развитието на целия сектор.

Преобладаващият вид земеделски структури са натуралните земеделски стопанства, чиято продукция е частично ориентирана към пазара и не отговаря на качествените стандарти на ЕС в тази област. Броят им е значителен но те култивират малък дял от обработваемата земя.

Към 2004 г. само 52 фирми са регистрирани като земеделски производители и следователно имат пазарно ориентирано производство. От тях 37 са земеделски кооперации. От 1998 година до 2004 година броят на кооперациите намалява, което е както с положителни, така и с негативни последствия.

Таблица 22

Земеделски производители в община Тунджа

Година	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Земеделски производители	61	58	58	52	52	52	52
в т.ч. кооперации	52	50	48	46	45	39	37

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Намаляването на броя на кооперациите се дължи на силните колебания при развитието на сектора в национален мащаб: ниски изкупни цени на продукцията, невъзможност за съхранение, високи разходи за производство, неразвит борсов пазар за

земеделски стоки и най-вече фючърси, неравномерно разпределение на печалба в звената на аграрно-промишлените търговски вериги, фалити на кооперации в резултат на слабо управление и неспособност да се използват съвременни финансови инструменти за управление и планиране и др.

От друга страна по-малкият брой кооперации спомага за уедряване формата на земеделските стопанства (комасация), което допринася за повишаване на ефективността при управлението на фирмите /кооперациите/ в този сектор – рентабилно използване на едрогабаритна техника, повишаване на кредитния рейтинг на земеделските производители, по-високи добиви при употреба на препарати и хибридни семена и др. Повишаването на ефективността на производството в селското стопанство и трайното генериране на печалба от обработването на земя е начин за повишаване на нейната стойност, което ще я превърне в ипотечен инструмент за “компанийно” кредитиране.

Частната форма на собственост преобладава в структурата на стопанисваната земя. Към 2004 г. нейният дял е 96,0 % от тази категория земи в общината. Делът на държавната земя намалява бавно, докато земите общинска собственост са редуцирани повече от три пъти за тригодишен период. Причината за този рязък спад е активното боравене с общински земи като инструмент за стимулиране на икономическата активност, те се продават на частни фирми проявили интерес за развитие на стопанска дейност върху тях. Земеделските площи, които кооперациите обработват през последните години са относително постоянни.

Таблица 23

Стопанисвана земя по форма на собственост

Година	2002	Дял в %	2003	Дял в %	2004	Дял в %
Общинска	38893	4,4	10030	1,0	10030	1,0
Частна	815214	92	895542	96,0	895542	96,0
Държавна	29328	3,6	28255	3,0	28255	3,0
Общо	883435	100	933827	100	933827	100

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Таблица 24

Дял на обработваемата площ от стопанисваните земи

	2002		2003		2004	
	Площ дка.	% от обработваемите земи	Площ дка.	% от обработваемите земи	Площ дка.	% от обработваемите земи
Обработваема площ общо	910817	100/97,5% от стопанисваните	844461	100/90,4% от стопанисваните	846537	100/90,6% от стопанисваните
Зърнени култури	495510	54,4	383083	45,3	393097	46,1

Технически култури	80245	8,8	173877	20,6	131130	15,3
Лозови масиви	14093	1,5	9410	1,1	9410	1,1
Овощни градини	1449	0,1	1449	0,1	1449	0,2
Фуражни култури	69200	7,6	35414	4,1	70223	8,24
Други	250320	27,4	241228	28,5	241228	28,3

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Растениевъдство

На територията на общината се отглеждат всички земеделски култури, които са характерни за нашата страна. В структурата на растениевъдството най-голяма дял имат зърнените и техническите култури.

Таблица 25

Добив на основни видове зърнени и технически култури /тонове/						
Година	2002	Среден добив кг/дка.	2003	Среден добив кг/дка.	2004	Среден добив кг/дка.
Култури						
Зърнени в т.ч.						
Пшеница	93606	302	44225	210	86138	344
Царевица	8901	539	8703	351	8527	-
Ечемик	53522	317	6200	139	49190	344
Овес	1165	150	963	72	-	232
Ръж	100	200	-	-	-	-
Технически в т.ч.						
Слънчоглед	9469	118	10956	72	-	-
Тютюн	185	-	49	-	30	-
Захарно цвекло	-	77	-	111	150	47
Кориандър	4605	-	3485	-	9224	-

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

За 2004 г. са добити 592 278 т пшеница в Югоизточния планов район. От това количество 14,5% са произведени в община Тунджа. Тя произвежда още 19,2 % от ечемика, 18,9 % от царевица, 21,3% от кориандъра на Югоизточния планов район.

Открояват се нестабилните добиви от декар през отделните години и култури. Тази неопределеност прави отрасъла трудно предсказуем, а това е пречка за трайното привличане на инвестиции. Случайността при средните добиви ще се ограничи чрез политика към използването на хибридни семена, модерна обработваща и събираща техника и привличането на млади специалисти в сектора. Необходимо е повишаването на сигурността за земеделските структури чрез застраховане. Средства за развитие на сектора ще се набавят чрез ресурсите на структурите фондове на ЕС, подготовката на

специалисти за управление на проекти финансирани от ЕС ще бъде приоритетна дейност през първите няколко години от плановия период. Необходими са вътрешни финансови механизми, които да осигурят национално съфинансиране на сектора.

Положителен стимул за развитието на земеделието ще окажат стартиралите вече проекти за обновяване на земеделската техника по програма САПАРД, както и за създаване на нови масиви от трайни насаждения. Сериозен проблем пред стопаните е напояването на културите. Отглеждането на царевича и зеленчуци ще увеличат добивите си след изграждане на напоителни системи.

Трайните насаждения в общината заемат малка площ от обработваемата земя. Лозовите масиви са разположени върху 9 410 дка земя, или 1.1% от обработваемата площ. Овощните градини заемат 1149 дка – 0.2% от обработваемата земя. През 2002 година община Тунджа притежава 56% от лозовите масиви на ЮПР, които възлизат на 28 194 дка. През 2003 г. и 2004 г. този дял значително намалява, както поради общо намаляване на масивите на общината с 33% спрямо 2002 г., така и поради създаването на нови масиви в други общини от плановия район. Средният добив от декар лозя е 749 (161) килограма от декар за 2004 година, като 86% от продукцията е винено грозде, суровина за производителите на вино и алкохолни напитки, а останалите 14% са десертно грозде.

Потенциалът за развитие на овощарството в хълмистите райони е непълно усвоен. Производството е незадоволително по количество, доминират овощни градини от ябълки, череши и сливи.

Таблица 26

Добив от трайни насаждения в община Тунджа /тонове/

Година	2002	Среден добив кг/дка.	2003	Среден добив кг/дка.	2004	Среден добив кг/дка.
Култури						
Лозови масиви в т.ч.						
Винено грозде	3205	250	3980	627	5035	794
Десертно грозде	577	450	560	850	809	1225
Овощни градини в т.ч.						
Ябълки	290	-	200	-	220	-
Череша	122	497	101	397	95	374
Сливи	10	475	13	620	12	570

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Мерките на общината в тази област ще се насочат към:

- Подпомагане на земеделските производители за подмяна на машинния парк чрез средства от структурните фондове на ЕС;

- Стимулиране на създаване на сдружения за изграждане на хидромелиоративна инфраструктура за развитие на интензивно земеделие;
- Създаване на различни форми на публично-частни партньорства с цел повишаване на информираността на заетото в сектора население и популяризиране на предприетите мерки от общинската администрация;
- Разнообразяване на формите за кредитиране на земеделските производители и стимулиране изграждането на малки и ефективни земеделски стопанства за интензивно земеделие, произвеждащи нетрадиционни култури;

Животновъдство

Подоотрасълът се развива на основата на богатата фуражна база в общината. Големите промени в структурата и формите на отглеждане на животни намалиха значително неговите икономически резултати през 90-те години. Характерната обща тенденция към намаляване на селскостопанските животни продължава и през последните няколко години с изключение на птиците, чиито брой нараства.

Таблица 27

Брой на основните видове животни в община Тунджа

Години / Животни	2002	2003	Темп на нарастване спрямо 2002г.*	2004	Темп на нарастване спрямо 2002г.*
Говеда	10899	10800	99,1	6681	61,3
Овце	43834	43700	99,6	28850	65,8
Свине	42300	41219	97,4	22579	53,3
Птици	89000	99000	111,2	116500	130,9
Кози	9200	10945	119	9100	98,9
Биволи	10	10	100	9	90
Зайци	7050	7955	112,8	6453	91,5

* - стойности по-малки от 100 показват намаление на броя
Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Племенните стада от преди началото на реформата в аграрния сектор не съществуват. Преобладава разпокъсаното отглеждане на животни в натуралните частни стопанства. През последните години постепенно се зараждат по-едри и организирани ферми, където със съвременни методи се отглеждат предимно свине, птици и крави. Този процес е обхванал малка част от отглеждания добитък и политиката на общината е насочена към неговото задълбочаване с цел уедряване на животновъдните ферми и увеличаване на стокостта и пазарните показатели. Добивите от животновъдството в общината са представени в следната таблица.

Таблица 28

Производство на мляко и месо по години

Години	2002	2003	2004
Мляко х.л.	25421	20331	18669

Месо т	4419	6070	3795
---------------	------	------	------

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Установеният увеличен интерес към отглеждане на птици, зайци, пчелни семейства и свине е положителен индикатор за развитието на подсектора. Отглеждането на тези видове животни е възможно да се осъществи от малко на брой работна сила с висока рентабилност на производството. Причините са във възможността за почти пълното автоматизиране на процеса на отглеждане. Изграждането на такива автоматизирани ферми ще има висок икономически ефект. Формирането на т.нар. “семеен тип” ферми ще окаже социален ефект. Подпомагането на тази форма на организация в животновъдството ще повиши заетостта сред населението в трудоспособна възраст на територията на общината.

Пазар на земеделска земя

Все още не може да се говори за единен пазар на земеделска земя. Търсенето и предлагането постепенно се увеличават, породени както от възможността за извличане на печалба при отглеждането на някои култури, така и от общото повишаване на цените на имотите в национален мащаб. В този смисъл появата на нестабилност на пазара /при ръст на цените на имотите в национален мащаб/ ще стимулира някои брокери да се намесят на този пазар като спекуланти. Това ще повиши изкуствено цената, но ще се окаже фактор за сключването на успешни сделки със земя. Недостатъчното търсене и предлагане се дължи както на ниските резултати в сектора, така и на малкия маржин при сделките. Повишено търсене на имоти може да се очаква в района на отсечката на автомагистрала “Тракия”, която ще премине през територията на общината, но този интерес няма да бъде насочен към развитие на аграрния сектор. На тези терени ще се организират дейности по обслужването на товаро- и пътничкопотока, което ще създаде допълнителна заетост в близките селища.

Задържащ ефект върху развитието на пазара на земя оказва силната разпокъсаност и големият брой собственици (наследници) на земеделска земя. Уедряването на земята (комасация) ще стимулира пазара на земеделска земя, същевременно създаването на пазарна среда, търгуваща със земя ще подпомогне процеса на комасация. В тази насока могат да бъдат създадени публично-частни партньорства, чрез които да се ускори този процес.

SWOT анализ – първичен стопански сектор

<i>Силни страни</i>	<i>Слаби страни</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Значителна площ на обработваеми земи; • Благоприятни агроекологични условия; • Добре развито производство на зърно, технически култури и зеленчукопроизводство, включително оранжериино; • Изградени земеделски структури, процесът на връщането на земя е приключил; • Традиции в производството и преработката на аграрни продукти; 	<ul style="list-style-type: none"> • Неизползван потенциал за развитие на аграрното стопанство, главно поради липса на предприемчивост и недостиг на финансови ресурси; • Недостатъчно изградена и амортизирана инфраструктура в селата от общината; • Липса на стабилни “семеен тип” тип ферми с пазарна ориентация; • Висок дял на “скрита безработица” в натуралните стопанства; • Неразвит селски туризъм; • Недостатъчни публично-частни партньорства, при управлението на сектора;
<i>Възможности</i>	<i>Заплахи</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Агроекологичен потенциал за развитие на овощарство, зеленчукопроизводство; говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство и пчеларство; • Затваряне на аграрно-производствени цикли на територията на общината-производство и преработка на плодове и зеленчуци, производство и преработка на животновъдни продукти; • Използване на ресурси отпредпресъединителните и структурните фондове на ЕС; • Развитие на селски, ловен и маршрутно-познавателен туризъм; • Стимулиране намесата на външни за района търговски и брокерски фирми на пазара на земеделски продукти и земя; 	<ul style="list-style-type: none"> • Влошена демографска структура на населението в общината; • Недостиг на висококвалифицирани специалисти за подготовката на проекти за използване на финансови ресурси по програма САПАРД; • Постигането на изискванията на Европейските стандарти при отглеждането на селскостопанските животни; • Конкурентен вътрешен пазар на аграрни продукти в Югоизточния планов район и страната; • 20,4% от населението през 2004г. получава социални помощи;

1.4.3. Вторичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието

Развитието на вторичния стопански сектор през последните години се развива с по-бързи темпове. Това спомага за повишаване на заетостта и е в интерес на развитието на другите два сектора. През 2003г. относителния дял на наетите в индустрията в общия брой наети лица е 23,46%. Към 2002 г. продукцията на промишлените предприятия в общината възлиза на 7267 хил. лв. Тази стойност съставлява 4,2% от промишлената продукция на област Ямбол.

Таблица 29

Дял на промишлената продукция на община Тунджа в област Ямбол в хил. лв.

	1999	2000	2001	2002
област Ямбол	115048	128272	159317	174051

община Тунджа	3179 /2,8%/	4195 /3,3%/	9072 /5,7%/	7267 /4,2%/
---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Източник: Общинска администрация, 2004 г.

Делът на промишлена продукция достига 5,7% от тази на областта през 2001г. През целия изследван период община Ямбол произвежда над 82% от промишлената продукция на областта. Промислената структура се формира от предприятия за преработка на храни.

Изводи:

- В структурата на сектора преобладават малките и микропредприятията по брой наети;
- Липсва изградена индустриална мрежа или клъстер на територията на общината използващ обща инфраструктура или развиващ се в условията на продуктова и технологична допълняемост;
- Производителите трябва бързо да въведат системи за управление на качеството, съгласно подсектора в който функционират;
- Политиката на общината до края на плановия период ще бъде насочена към създаването на общински клъстер от предприятия преработващи храни в някои от по-големите селища на общината;

Строителство

Развитието на индустриалния подсектор строителство представлява индикатор за състоянието на икономиката в общината. Към края на 2001 г. функционират 20 фирми, по голямата част от които малки предприятия. Дейността на фирмите е ориентирана главно към ВиК строителство и строителство на стопански сгради. Делът на строителството в брутопродукцията на общината е около 2,0 %. След 2001 г. той постепенно нараства. Участието му в нетните приходи от продажби е по-ниско от това в брутопродукцията, което произтича от спецификата на крайния продукт на строителството. Нараства делът на сектора в дълготрайните материални активи, независимо от ниския дял на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи. Инвестиционна активност в строителството е индикатор за технологично обновяване на строителния процес и за растеж в икономиката на общината. Средната работна заплата в подсектора непрекъснато нараства. По равнище на заплащане строителството е след промишлеността, държавното управление и отбрана и задължително обществено осигуряване.

Към 2002 г. броят на жилищата в общината е 17050, от които 99% са частна собственост. Средния брой лица обитаващи едно жилище е 1,76 д. а средната жилищна площ на едно лице е 23,83 м².

1.4.4. Третичен стопански сектор – структура и тенденции на развитието

1.4.4.1. Образование

Образователното ниво на населението на община Тунджа е високо. С образование над средно са 550 д. или 1.89 % от населението на 7 и повече години. Това е фактор благоприятстващ стопанското, социално и културно развитие. Средногодишния брой безработни с висше образование към 2004г. е 46 д., 2% от регистрираните безработни за същата година.

През учебната 2003/2004 г. в общината функционират 41 учебни заведения, в т.ч. 21 детски градини 18 от които ЦДГ, 1 ОДЗ, 2 ПДГ, 4 начални училища, 16 основни училища, 1 средни общообразователни училища и 0 професионални училища. Общият брой ученици е 1681. В детските градини са обхванати 514 деца обслужвани от 47 детски учители. Персоналът нает в образованието е 332 д. (педагогически и помощен).

През последните години броят на детските градини намаля от 32 на 21. Броят на учениците във всички степени е намалял.

Таблица 30

Брой детски градини и обучавани деца

	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Брой градини	32	28	23	24	22	21
Брой деца	928	688	546	537	534	514

Източник: Общинска администрация, 2005 г.

Извънучилищните форми които се развиват са за обучение по музика, рисуване и народни танци.

1.4.4.2. Здравеопазване

Развитието на системата на здравеопазване и социални грижи е сред най-важните фактори формиращи качеството на живота в общината. Реформата на здравната система съществено промени организацията на медицинската помощ в населените места.

Осигуреността с лекари и стоматолози на населението през периода 1998 – 2004 г. намалява. На един лекар в общината се падат 2125 пациенти. На един стоматолог 3307. Средният медицински персонал се състои от 40 д. или 13,5/10000 д. Това е ниско ниво на

осигуреност с медицински персонал сред общините в страната. Тази тенденция е с негативни последствия за общината, 12402 д. в общината са в надтрудоспособна възраст или 41,4% от населението. Политиката на общината ще бъде насочена към повишаване на осигуреността с медицински персонал по населени места и провеждане на профилактични прегледи.

Към края на 2004 г. на територията на община Тунджа няма Многопрофилна болница за активно лечение. Индивидуалните лекарски практики са 23 а стоматологичните 9, като са организирани в кабинети по населени места. Броят на лекарските кабинети намалява прогресивно от 40 през 1998 до 21 през 2003г.

В общината няма регистрирани заведения и дейности за социални услуги. В перспектива организирането на такива може да има положителен социален ефект върху населението във високите възрастови групи, с трайни заболявания и трудно подвижните.

Проблемите са свързани с достъпността до здравни услуги, а не толкова с абсолютната осигуреност с медицински персонал. Може да се счита, че до спешна медицинска помощ има населението, което се намира в рамките на 20 минутния изохрон от най-близката служба за спешна помощ.

1.4.4.3. Развитие на туризма

Туризмът се развива проритетно в националното стопанство. Възможностите за неговото развитие в общината са свързани с рекреационния потенциал на природните компоненти и най-вече запазената природна среда, богатото културно-историческо наследство, изградените бази за настаняване и хранене, инфраструктурата. Не без значение е и съществуващият жилищен фонд в населените места. Традиционният аграрен характер на стопанството на общината от една страна и развитието на услугите в областния център от друга пораждат сложни връзки "областен център - прилежаща територия". По анкетни проучвания над 60 %, от жителите на Ямбол, притежават втори жилища в селата от община Тунджа. Тези къщи се използват в почивните дни, като собствениците посещават селищата главно за подържане на прилежащите дворове и по-малко за производство на аграрни продукти с цел предлагане на пазара. Това е "българският вариант" на популярния през последните години "селски туризъм". Това показва, че използването на потенциала на територията на общината и предлагането на туристически продукти трябва да бъде насочено, най-вече към туристи от близки и по-далечни селища, където се формира туристическото търсене /Ямбол, Стара Загора, Сливен/.

Анализът на туристическите ресурси в община Тунджа показва, че те са благоприятни за развитие на някои видове туризъм. Територията на общината предлага разнообразни и атрактивни ландшафти.

В общината съществуват и възможности за обслужване на транзитни пътникопотоци. По данни на общинската администрация общината разполага с четири средства за подслон.

Таблица 31

Дейност на средствата за подслон в община Тунджа

	2000	2001	2002	2003	2004
Средства за подслон	4	4	4	4	4
Легла	190	190	213	213	213
Реализирани нощувки – общо	3000	3700	4320	4600	5180
от българи	2877	3460	3955	4220	4688
от чужденци	123	240	365	380	492

Източник: Общинска администрация, 2005г.

През 2004 г. в община Тунджа са реализирани 5180 нощувки в заведенията за настаняване. Преобладава вътрешният туризъм /90,5 % от нощувките са от българи/ без съществени различия в средния престой на българските и чуждестранните посетители.

Заетостта измерена спрямо действителния леглови капацитет /леглоденоношия в експлоатация/ е по ниска от средната за страната /7% срещу 30,4%/. Това показва, че заведенията за настаняване в общината разполагат със значителен свободен капацитет и са в състояние да поемат неколкостранен по голям туристически поток.

Туристикогеографското положение на община Тунджа може да се оцени като относително благоприятно.

- Общината има кръстопътно транспортно-географско положение, което се подсилва от новооткрития ГКПП при с. Лесово;
- Сравнително неголямата отдалеченост от големите градове /Бургас, Пловдив, Стара Загор, Сливен и др./ където се формира туристическото търсене от гледна точка на вътрешния туризъм;
- “Селският туризъм” в селищата от общината може да допълни предлаганите туристически продукти в община Ямбол /исторически музей, архитектурни паметници, античния град и др./ и да се създаде възможност за развитие на регионален туристически продукт;
- Кръстопътното географско положение дава възможност за включване на туристически обекти с развита инфраструктура и услуги в маршрути от столицата за Черноморието и обратно;

- Наличният туристически потенциал се използва ограничено. Недостатъчно е развита туристическата инфраструктура. Ограничена и неефективна е информационната и маркетингова дейност. Вследствие на това заетостта на заведенията за настаняване е ниска, а икономическото въздействие на туризма ограничено;
- Необходима е концепция за създаване на цялостен местен туристически продукт на потенциално допълващи се елементи и територия;

SWOT анализ на туризма в община Тунджа

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Сравнително добър рекреационно - туристически потенциал; • Възможности за съчетаване с природните ресурси на общината; • Сравнително благоприятното географско положение; • Подкрепа от общинската администрация на предприемачите от туристическия бизнес; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ограничен брой и ниско качество на предлаганите туристически услуги; • Недостатъчна професионална квалификация; • Недостатъчна координация между туристическите обекти на Общинско равнище; • Неразвита транспортна и туристическа инфраструктура;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Запазена природна среда; • Възможности за формиране на цялостен туристически продукт; • Възможности за използване на ресурси от Европейски фондове; • Възможности за развитие на специализирани видове туризъм; 	<ul style="list-style-type: none"> • Заплаха от деградация на природното и културно-историческото наследство поради липса на финансови средства; • По бързи темпове на развитие на туристическите услуги в близки конкурентни дестинации - Елхово, Болярово и др.; • Недооценяване на потенциала от местното население и отлагане на развитието на туризма за неограничен период от време;

1.4.4.3.1. Търговия

В общината търговията се развива в 430 обекта. От 1998г. до 2004г. техният брой е нарастнал с около 30 %, което е положителна тенденция за развитието на подсектора. Този вид стопанска дейност може да допълни дейностите на някои видове специализиран туризъм /селски туризъм/. Категорията на заведенията за общественно хранене и туристическата инфраструктура в общината ще се развиват приоритетно през следващите няколко години. Дребната търговия е подходяща форма на семеен бизнес и изпълнява и социални функции. Към 2004г. в структурата на търговските обекти, магазините за хранителни стоки /135/, за нехранителни стоки /132/, и заведенията за общественно хранене /132/ имат почти равен дял. На територията на общината има

разкрити 5 ателиета за услуги и 30 други обекта в този подсектор. В бъдеще най-голям ръст на броя и категорията на търговските обекти се очаква в селищата включени в развитието на “туристически клъстер”.

1.4.4.4. Техническа инфраструктура

Опазването на околната среда, екологосъобразното усвояване на природно-ресурсния потенциал и поддържането на природен комфорт за населението на определена територия е един от най-важните и стратегически приоритети в развитието на България през следващите години. В тази връзка изясняването на въпроси като икономическо развитие и натоварване на околната среда; качеството на околната среда и състояние на природните ресурси е от първостепенно значение за провеждането на адекватна политика, по планирането и изграждането на техническата инфраструктура, гарантираща висока ефективност при експлоатацията ѝ, а така също и опазване на околната среда.

Основната цел на тази част от плана е да анализира съвременното състоянието на техническата инфраструктура на община Тунджа. По конкретно е анализирано състоянието на общината по отношение на водоснабдителните мрежи и системите за отвеждане на отпадни води, мелиоративни, транспортни, енергийни, комуникационни и бизнес информационни системи и депа за твърди битови отпадъци. и състоянието на околната среда по компоненти на околната среда (въздух, води, почви, биоразнообразие) и по фактори на въздействие (отпадъци, природна и техногенна радиоактивност и шум).

В резултат на анализа се очертаха следните основни проблеми на общината:

1. Големи загуби на вода и чести аварии във водопроводната мрежа, обусловени от лошото ѝ техническо състояние;

2. Замърсяване на повърхностните водни течения и подземните водоносни хоризонти в резултат на директното заустване в тях на битово-фекалните и производствени отпадни води поради ниската степен на изграденост (или липса) на системите и мрежите за отпадни води;

3. Замърсяване на всички компоненти на околната среда и поради недостатъчния брой депа за ТБО и наличие на редица нерегламентирани сметища на територията на общината;

4. Невъзможност категорично да се определи състоянието на някои компоненти на околната среда поради неизградена общинска система за мониторинг на състоянието на околната среда.

Водоснабдителни мрежи

Водоснабдяването се извършва от "ВиК" - ЕООД гр. Ямбол. Водоснабдяването за питейно-битови нужди в общината се осъществява от: подземни, терасни води от първи водоносен хоризонт. Произведената на територията на общината вода е изцяло от подземни води. Водоснабдяването по населени места е представено в Таблица 32.

Таблица 32

Водоснабдителни групи	Населено място
Кабиле	Веселиново, Завой, Кукорево, Дражево, Стара река, Кабиле, Чарган
Бакаджик	Калчево, Победа, Каравелово, Сламино, Робово, Челник,
Хаджидимитрово	Хаджидимитрово, Безмер,
Могила	Могила,
Драма	Драма, Крумово, Миладинци
Симеоново - Асеново	Симеоново, Асеново

Източник: Общинска администрация, 2005г.

Дължината на изградената водопреносна мрежа е 674 516 м. Тръбите, които изграждат водопреносната мрежа са предимно етернитови, които са морално и физически остарели и това е причината за честите аварии и големите загуби във водопреносната мрежа.

Средно за периода 1995-2003 г. произведената вода в общината е 2158 хил.м³, а полезно използваната – 1315 хил.м³.

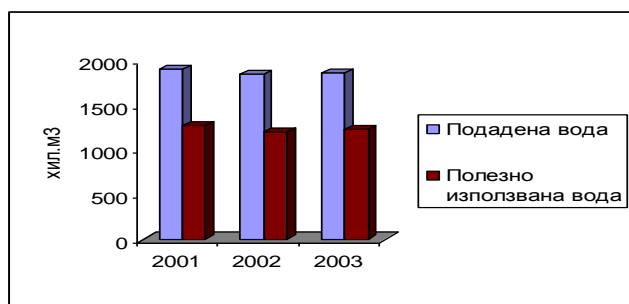
Таблица 33

Количество добита вода в община Тунджа

Година	Общо хил. м ³
2001	1906.6
2002	1846.2
2003	1863.8

Източник: Общинска администрация, 2005г.

Тенденцията е към незначително намаление както на произведената, така и на полезно използваната вода. Намалението спрямо 2001г. на произведената вода е около 2%, и на полезно използваната с 3.4%. Същевременно налице е и тенденция към намаляване на загубите на вода в общината, съответно от 43.4% през 2001 г. на 34 % през 2003 г.

Графика 5

Източник: Общинска администрация, 2005г.

Полезноизползваната вода по видове консуматори е представена в таблица 34. По-голямата част от нея се използва за задоволяване на питейно-битовите нужди на общината и едва 17 % от общо използваната вода е за задоволяване на нуждите на промишлеността и селското стопанство.

Таблица 34

Водопотребление и видове консуматори в община Тунджа

№	Година	Население Брой	Подадена вода, х.м ³	Полезноизползвана вода, х.м ³			Водопотребление, л/ж/дн		
				Общо	Само за население	Комбини- рано	Общо	Само за население	Комбини- рано
1.	2000	166 415	2137	1425.8	1210.1	215.7	119	101	18
2.	2001	154 215	1906.6	1271.3	1083.8	187.4	113	96	17
3.	2002	151 793	1846.2	1202.4	996.1	206.3	109	90	18
4.	2003		1863.8	1229.2	1018.2	210.9	112	93	19

Източник: Общинска администрация, 2005г.

За периода 2000 – 2003 г. е налице тенденция на намаление както на общото количество полезноизползвана вода, така и количеството вода, използвана от населението. /Графика 5/

Общото водопотребление в общината за последните три години се характеризира с малки колебания и между 109 и 113 л/ж/дн. Относително постоянно е водопотреблението както на населението, така и на промишлеността и селското стопанство. /Таблица 34/

В резултат на описаното състояние на водоснабдителните мрежи в общината могат да се направят следните изводи:

- Водопроводната мрежа на общината е физически и морално остаряла. Това е основната причина за значителния брой аварии, значителните разходи за поддръжка на мрежата и големите загуби на вода;
- Около 10.8 % от населението на общината е на режим на водоползване;
- Качеството на питейната вода не отговаря на стандартите по отношение на показателите нитратни йони и колититър;
- Залегналите дейности в “Общински план за действие по околната среда - здраве” на община Тунджа имат за цел цялостна реконструкция на водопроводната мрежа. Очакваният ефект от нея е намаляване на аварияте, загубите на вода и нарастване на водообезпечеността на населените места в общината. Част от освободените средства биха могли да се насочат към разкриване на нови водоизточници;

Мрежи и системи за отпадни води

Дължината на канализационната мрежа в община Тунджа е 2 км, която обслужва 3.8% от населението на общината. Подобно на водопроводната мрежа и

канализационната мрежа е в лошо техническо състояние, липсва и съвременна техника за нейното поддържане.

Изводи:

В момента степента на изграденост на канализационната мрежа в общината е ниска. Отпадните води от населените места се заустват директно в речната мрежа на общината или в септични ями. Това създава сериозна заплахата за замърсяване на повърхностните и подземни води в общината и разрушаване на речната екосистема на р. Тунджа и нейните притоци.

Хидромелиорации

На територията на общината има изградени 99 броя микроязовири, които са с обща площ 10 340.5 дка и които са предназначени за напояване.

Неизградената хидромелиоративна мрежа в общината в бъдеще ще лимитира развитието на интензивно земеделие. В тази насока политиката ще е насочена към формирането на публично-частни партньорства, които да подобрят стопанското усвояване на хидромелиоративния капацитет.

Транспортна инфраструктура

На територията на общината има изградени 595,8 км асфалтови пътища. По-голямата част от са второкласни и третокласни пътища. Първокласните пътища са самокм и са част от отсечките “Сливен-Ямбол” и “Ямбол- пътен възел “Петолъчката””. Предвижда се през територията на общината да премине част от трасето на Автомагистрала “Тракия”, което значително ще подобри транспортната мобилност към най-големите градове на страната и ще спомогне за преодоляването на транспортната “сянка” която причинява сегашното трасе на транспортен коридор №8, “заобикаляйки” от север общината с шосейната си съставна част.

На територията на общината се намират и 36,6 км от жп. линията София-Пловдив-Стара Загора-Ямбол-Бургас. Линията е част от транспортен коридор №8, което значително подобрява транспортно-географското положение на общината. Все още местния бизнес в недостатъчна степен се възползва от предимствата на местоположението за които тя допринася.

Депа за твърди битови отпадъци

В общината има редица малки незаконни депа за твърди битови отпадъци разположени в близост до населените места. Количеството и състава на отпадъците не представляват заплаха за екологичното равновесие, но тяхното неконтролируемо натрупване крие рискове за населението.

Предвижда се в с. **Хаджидимитрово** да се изгради регионално депо за ТБО, където община Тунджа ще депонира своите ТБО. В момента се извършват предпроектни проучвания за стартиране на строителството на депото.

1.4.4.5. Други дейности

Култура и спорт

На територията на общината няма изградени театри. Броят на кината е значителен но поради финансови причини не функционират. Развитието на културната дейност в община Тунджа е с ограничени прояви и средства. Причината е, че културния център на територията е град Ямбол, където са разположени всички значими културни институции. Населението на общината се ползва от техните ресурси. Културномасовата дейност се осъществяват в 2 музея /2004г./, 53 библиотеки с 318 хил. тома книжен фонд и 40 читалища в които се развива и народна самодейност. Развитието на спорта е организирано в 4 спортни клуба.

1.5. Състояние и опазване на околната среда

1.5.1. Анализ на състоянието на околната среда по компоненти

Въздух

Националната система за мониторинг извършва оценка на качеството на атмосферния въздух /КАВ/ върху цялата територия на страната, разделена на райони за оценка и управление. на атмосферния въздух На територията на община Тунджа, няма изграден пункт, като част от НАСЕМ – Подсистема “Въздух” за оценка качеството на атмосферния въздух. Но територията на общината се отнася към районите в които нивата на замърсителите не превишават долните оценъчни прагове /Наредба №7, ДВ бр. 45/03.05.1999 г./.

Оценката на качеството на атмосферния въздух по основните контролирани показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух – финни прахови частици /ФПЧ₁₀/, серен диоксид и азотен диоксид в общината е представена в приложения 10, 11 и 12.

-идентификация на факторите на въздействие

Източниците на вредни вещества в атмосферата могат да се разделят на две групи:

- 1.Източници на въздействие разположени върху територията на община Тунджа;
- 2.Източници на въздействие разположени върху територията на община Ямбол;

На територията на общината основните източници на вредни вещества в атмосферата са:

- Пътен транспорт;
- Битово горене;
- Горивни процеси в индустрията / производствени парови централи и локални отоплителни системи/.

Посочените източници се характеризират с малък капацитет и мощност и голяма част от тях работят предимно през отоплителния сезон. Ето защо може да се направи извода, че те не оказват значимо негативно въздействие върху КАВ на общината.

Основните източници на вредни емисии, разположени на територията на община Ямбол са:

- ТЕЦ / ТЕЦ Ямбол /;
- Горивни процеси в индустрията /”Ямболен АД”/;
- Битово горене;
- Пътен транспорт.

Град Ямбол е един от 35^{те} райони в които са регистрирани превишения на съответните норми на вредни вещества и където е задължително да се разработи програма за ОУКАВ. Емисиите от горивните и производствените процеси на вредни вещества в гр. Ямбол са представени в следната таблица.

Таблица 35

Емисии от горивни и производствени процеси - район за ОУКАВ- гр. Ямбол (t/y)

Район за ОУКАВ	Серни окиси	Азотни окиси	Амоняк	Кадмий	Олово
Ямбол	32.8249	16.5603	0	0.0004	0.0026

Източник: РИОС Стара Загора, 2004г.

Основен документ в общината, който регламентира политиката за подобряване качеството на околната среда е Общинския план за действие по “околна среда – здраве”, от 2001 г. Една от основните задачи е изграждането на информационна база данни за емисии на вредни вещества в атмосферата на общината, чрез провеждане на периодични измервания от специализираните лаборатории.

В резултат на анализа на ситуацията могат да се направят следните изводи:

- Описаните източници на вредни вещества в атмосферата не създават реална опасност за замърсяването ѝ над ПДК и съответно риск за здравето на хората живеещи на територията на общината;
- Поради липса на системни наблюдения върху имисионните показатели в граничните територии с община Ямбол не може категорично да се оцени КАВ. Имайки в предвид метеорологичната обстановка обаче, може да се очаква, че е налице известен пренос на замърсители от емитери разположени на територията на община Ямбол;
- Ускоряване на процеса за изграждане на информационна база за състоянието на околната среда в общината и в частност на атмосферния въздух.

Води

Повърхностни води

На територията на общината, съгласно заповед РД-192/11.05.1998 г. на Министъра на околната среда и водите са определени два пункта за контрол качеството на повърхностните води, като част от Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС). /Приложение 23/ Пункт 298 характеризира състоянието на р. Тунджа преди протичането ѝ през територията на общината, а пункт 301, съответно нейното състояние след гр. Ямбол.

Оценката на състоянието на повърхностните води се извършва въз основа на Наредба №7/1986 г., която нормира замърсяването с различни вещества. Проектната категория на р. Тунджа на територията на общината е както следва:

- р. Тунджа след вливането на р. Чобанов дол до гр. Ямбол – II категория;
- р. Тунджа след гр. Ямбол до - III категория.

Основните закономерности на месечното разпределение на имисионните показатели за периода 1998 – 2004 г. са представени в приложение 13, а месечните им колебания за последните три години в приложение 14. Общите тенденции в колебанията на имисионните показатели са разкрити посредством тренд-анализ и са представени в приложение 15 и 16.

Пункт 298

Съдържанието на биогенните елементи $\text{NH}_4 - \text{N}$, $\text{NO}_2 - \text{N}$, $\text{NO}_3 - \text{N}$, PO_4 /средно за периода 1998 – 2004/, като цяло е високо и по показателите $\text{NO}_2 - \text{N}$ и PO_4 не отговаря на нормите за проектната втора категория на реката през цялата година.

Концентрациите на биогенните елементи през 2004 г. са както следва: на $\text{NH}_4 - \text{N}$ - , $\text{NO}_2 - \text{N}$ - , $\text{NO}_3 - \text{N}$ - , $\text{PO}_4 -$

Като комплексен показател за органично замърсяване на речните води се използва показателят БПК₅. Средномесечните му стойности се изменят от 5.7 до 10.5 mg/dm³ и отговарят на ПДК за II категория водоприемник. През последните три години е стойностите му намаляват значително, като превишение на ПДК се наблюдава само през месеците март и юни на 2002 г.

Анализът на месечните колебания на имисионните показатели разтворен кислород и наситеност с кислород /Приложение 17/ показва, че през отделни месеци на годината / май, юни, юли и август/, водите на р. Тунджа не отговарят на стандартите за II категория и отговарят на стандартите по показателите разтворени и неразтворени вещества.

Средногодишните концентрации на тежки метали са по-ниски от нормите за II категория води.

Пункт 301

Концентрациите на биогенните елементи / $\text{NH}_4 - \text{N}$, $\text{NO}_2 - \text{N}$, $\text{NO}_3 - \text{N}$, PO_4 / отговарят на изискванията за III категория. Подобно на пункт 298 значително над ПДК е съдържанието на $\text{NO}_2 - \text{N}$. През последните три години обаче съдържанието му се характеризира със значителни колебания .

През последните три години е подобро състоянието на реката по показателя ортофосфати, тъй като през 2003 и 2004 г. месечните концентрации отговарят на стандартите.

Месечните колебания на показателите разтворен кислород и наситеност с кислород са подобни на тези при пункт 298. Те не отговарят на стандартите през летния период / май – август/. През 2004 г. се отчита подобряване на състоянието на речните води, тъй като през всички месеци концентрациите им отговарят на III категория.

По останалите показатели – БПК₅, разтворени и неразтворени вещества, перманганатна окисляемост, както и по отношение на концентрациите на тежки метали водите отговарят на ПДК за III категория.

Емитерите на вредни вещества в повърхностните течения на общината са:

- Основно битово-фекалните води от населените места;
- Нерегламентираните сметища, разположени в непосредствена близост до реката;
- Отпадните води от действащите в момента на територията на общината фирми.

Общите тенденции в колебанията на химичния състав на речните води са много разнообразни и разнопосочни за двата изследвани пункта. */Приложение 16/*

Пункт 298

Преобладаващи са негативните тенденции – т.н. намаляват съдържанията на показателите SO_4 , Cl , $N - NO_3$, $N - NO_4$, разтворени и неразтворени вещества, разтворен кислород и наситеност с кислород, БПК₅ и окисляемост. С изключение на Zn , концентрациите на останалите изследвани тежки метали намаляват.

С нарастващи концентрации са единствено показателите Mn /общ/, нитритен азот и ортофосфати.

С изключение на показателите $N-NO_2$, и PO_4 , останалите показатели са с концентрации през отделните години отговарящи на стандартите за III категория.

/Приложение 16/

Пункт 301

Нарастване на имисионните съдържания е характерно за показателите разтворен кислород, наситеност с кислород, общо Fe , $N - NO_2$, Zn и Cu . Измерените съдържания, независимо от нарастването на концентрациите, отговарят на стандартите. Единствено съдържанията на $N - NO_2$ надвишават ПДК за водоизточник III категория.

Намаляващи и отговарящи на стандартите са съдържанията на SO_4 , Cl , $N - NO_3$, $N - NO_4$, Ni , Pb , PO_4 , БПК, неразтворени и разтворени вещества.

Значително е подобро състоянието на реката по отношение на анионоактивни детергенти и феноли /летливи/.

-национални и регионални програми

□ Подземни води

Състоянието на подземните води на територията на общината се анализира в шест мониторингови пункта, част от НСМОС. */Приложение 18/* Оценката на състоянието е извършена на основата на Наредба №1 за проучването, ползването и опазването на подземните води /ДВ.бр.58.07.2000г./. Резултатите от химичните анализи са сравнявани с препоръчителните показатели за опазване на подземните води от замърсяване – екологичен праг /ЕП / и праг на замърсяване /ПЗ /, от Приложение № 3 към Наредба №1.

Състоянието на подземните води се определя съгласно чл. 86 /ал.1 /, т.1 като лошо по отношение на показателите: сулфатни йони, общо желязо, хлорни йони, разтворени вещества, нитратни йони, нитритни йони. Лошо е екологичното състояние и по отношение на показателя тежки метали – над ПЗ са концентрациите на мед, манган и кадмии. */Приложения 19А и 19В/*

Негативните фактори на въздействие са:

1. Хидрогеоложките условия обуславят формирането на подземните води предимно в първия, най-близко разположен до земната повърхност водоносен хоризонт. Това е благоприятна предпоставка за проникване на замърсители чрез инфилтрацията на валежните и повърхностно течащи води в първия водоносен хоризонт;
2. Липсата на канализационна система на територията на общината обуславя заустване на отпадните води от населените места, животновъдните ферми и производствената дейност директно в речната мрежа или в септични ями. Поради хидравличната връзка между речния отток и подземните води се осъществява проникване на заустените отпадни води във водоносните хоризонти;
3. Наличието на сметища в непосредствена близост до р. Тунджа създава реална опасност от замърсяване на подземните води.

В резултат на анализа на състоянието на подземните води може да се направи извода, че влошеното им качество по отношение на редица показатели е предпоставка за влошаване качествата на питейната вода, което от своя страна създава здравен риск за населението.

Земни и почви

□ Баланс на земите по основни фондове

Общата територия на община Елхово възлиза на 667 880 дка. Балансът на територията към 31.12.2003 г. е представен в Таблица 36.

Таблица 36

Баланс на територията

№ по ред	Вид и начин на ползване	Общодка	% от територията
1.	Земеделски територии	1 011 634	83
2.	Горски територии	112 759	9
3.	Населени места и др. урбанизирани територии		
4.	Водни течения и водни площи		
5.	Добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци	1435	
6.	Територии за транспорт и инфраструктура		
	Обща територия на землището		100

Източник: Общинска администрация, 2004г.

С най-голям относителен дял са земеделските територии, които от една страна са основен природен ресурс върху който се развива стопанската дейност в общината, а от друга тези територии са подложени на антропогенен натиск. /Приложение 24/ Той се изразява в замърсяването им с тежки метали и пестициди, деградация на почвата / в т. ч. ерозия, киселяване, засоляване, заблатяване/.

□ Замърсяване на почвата с тежки метали и металоиди

Контролът и наблюдението на почвите по отношение на замърсяване с тежки метали се извършва въз основа на информацията от постоянни пунктове /включени в НАСЕМ/ по източници на замърсяване /промишленост, напояване, химизация, автотранспорт/. Почвените проби са анализирани за олово, мед, цинк, кадмий и арсен. Оценката на замърсяването беше направена въз основа на Наредба № 3 за съдържание на вредни вещества в почвите /ДВ 36/79 и 54/97/, използвайки коефициент на техногенност K_t /съотношение между измереното съдържание и съответното ПДК/. В Таблица 37 са представени пунктовете и резултатите от анализа на замърсяване на почвите с тежки метали.

Таблица 37

Пунктове за контрол на замърсяване на почвите с тежки метали

№ на пункта	Населено място	Източник на замърсяване	pH	Zn			Cu			Pb			Cd			As		
				Средно	ПДК	K_t	Средно	ПДК	K_t	Средно	ПДК	K_t	Средно	ПДК	K_t	Средно	ПДК	K_t
13304	Кукорево	напояване	7.5	83	360	0.23	35	270	0.13	22	80	0.28	0.14	3	0.05	5	25	0.19
13211	Иричеково	химизация	6.2	41	300	0.14	135	230	0.60	37	75	0.49	0.13	1.5	0.09		25	
13214	Веселиново	химизация	7.7	34	360	0.09	114	270	0.42	18	80	0.23	0.2	3	0.07		25	
13215	Крушаре	химизация	7.9	37	360	0.11	46	270	0.17	18	80	0.23	0.2	3	0.07		25	
410	Ямбол – Сливен /ляво/	Автотранс-порт	7.6							37	80	0.46	0.12	3	0.04			
411	Ямбол – Сливен /дясно/	Автотранс-порт	7.9							25	80	0.31	0.12	3	0.04			

Източник: РИОС Стара Загора, 2004г.

Стойностите на коефициентите на техногенност показват, че замърсени почви с тежки метали в общината няма.

□ Замърсяване на почвата с пестициди

На територията на община Тунджа са събрани и съхранени общо 137 800 кг. забранени и негодни за употреба пестициди. От тях 36 500 кг са течни и 101 300 кг са твърди пестициди. В момента те се съхраняват в складове разположени на територията на 13 населени места. Една част от негодните за употреба пестициди се съхраняват в “ББ-куб” – общо 11 броя. Останалите са преупаковани и събрани в склад в с. Тенево. /Таблица 38/

Таблица 38

Складове и количества на препарати за растителна защита

Населено място	Препарати за растителна защита /кг /	
	Течни	Твърди
Овчи кладенец	2730	23000
Крумово	300	450
Генерал Тошево	1050	11900
Победа	0	1770

Калчево	3030	7680
Козарево	800	5250
Бояджик	0	4550
Тенево	25060	32000
Болярско	1120	3400
Безмер	910	4200
Ботево	0	2500
Кабиле	1500	2300
Завой	0	2300

Източник: Общинска администрация, 2004г.

Складовете за безопасно съхранение на негодните и залежали пестициди са едни от потенциалните източници за предизвикване не само на локални почвени замърсявания, но и на замърсяване на повърхностните и подземни води, тъй като по-голямата част от тях не отговарят на изискванията за съхранение на опасни отпадъци.

В Общинския план за действие по “околна среда – здраве”, 2001 г.са посочени конкретни действия за екологосъобразно съхранение и обезвреждане на препаратите за растителна защита. На този етап обаче,няма решение на проблема с негодните за употреба пестициди.

- съдържание на персистентни пестициди – органохлорни пестициди (ДДТ), фосфороорганични пестициди и триазинови пестициди.

В пункта в Тенево концентрациите на ДДТ (сума) са в границите на фоновите концентрации от 0 до 0.3 мг/кг.

□ Вредно вкисляване

За оценка степента на вредно вкисляване на почвата, на територията на община Тунджа няма изграден пункт.

□ Ерозия на почвата

Над 81 % от територията на общината се характеризира със слаба и 10% със слаба до умерена степен на ерозия. */Приложение 20/* Това се дължи на специфичното съчетание на климатичните фактори и факторите на постилащата повърхност. Усилията на общината трябва да бъдат насочени към ограничаване на ерозионните процеси на територията чрез превантивна дейност, текущ контрол и последващ контрол.

□ Нарушени терени

Нарушените терени в резултатна добива на нерудни полезни изкопаеми заемат незначителна площ-1435 дка. Две от кариерите за инертни материали са разположени в селата Коневец и Калчево, една кариера за пясък е разположена в с.Тенево и една кариера в с. Голям Манастир.

В резултат на направения анализ на състоянието на почвите на територията на общината могат да се направят следните изводи:

- Голяма част от складовете за съхранение на препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност са в лошо състояние и се явяват потенциални източници на замърсяване на околната среда;
- Необходим е ежегоден мониторинг върху състоянието на складовете;
- Осигуряване на финансиране на проект имащ отношение към безопасното съхранение на препаратите за растителна защита и ускоряване на процеса по депонирането им в 299 ББ-куба;

Защитени територии и биоразнообразие

защитени територии

Съгласно ЗЗТ, ДВ №133/1998 г., защитените територии /категория защитена местност/ са общо четири и са представени в Таблица 39.

Таблица 39

Защитени територии

Наименование		Площ /ха/	Землище	Категория
Горна Топчия	Заповед №75519.07.1984	157.0	Коневец	Буферна зона
Дебелата кория	Заповед №503/08.07.1980	29.3	Тенево	Защитена местност
Веселиновска гора		15.0	Веселиново	Защитена местност
м. "Острова"		430	Ханово	Защитена местност
парк "Бакаджик"		598		лесопарк

Източник: ДВ №133/1998 г.

биоразнообразие

Законът за биологичното разнообразие и Законът за лечебните растения /ЗЛР/, Заповед № РД-112/2003 г. и № РД – 88/2001 на МОСВ регламентират опазването на лечебните, редките и защитени растения.

Гори

За оценка на състоянието на горските екосистеми, територията на страната условно е разделена на десет района в които са изградени пробни площадки. Те се явяват част от европейската мрежа за мониторинг, съгласно Международна програма за оценка на ефектите на въздушното замърсяване върху горите /ICP – Forests/.

Територията на община Тунджа попада в IX район, но в нея пробни площадки няма. Независимо от това маже да се направи извода, че в района степента на увреждане на короните на иглолистните видове е между значителна между 26 и 60%. /Приложение 21/

Видове озеленени площи по населени места

№ по ред	Населено място	Видове озеленени площи , м ²		
		Озеленени площи в регулация м ²	Извън селищни паркове, м ²	Гори и полезащитни пояси в селскостоп. Фонд, м ²
1.	Асеново	-	5 000	
2.	Безмер	39 000	16 000	
3.	Болярско	98 000	12 000	
4.	Ботево	89 000	20 000	4 000
5.	Бояджик	59 000	56 000	10 000
6.	Веселиново	70 000	31 000	-
7.	Видинци	91 000	5 000	-
8.	Ген. Тошево	103 000	18 000	153 000
9.	Ген. Инзово	18 000	24 000	46 000
10.	Г. Манастир	93 000	20 000	67 000
11.	Гълъбинци	46 000	11 000	45 000
12.	Дражево	53 000	32 000	14 000
13.	Драма	30 000	150 000	344 000
14.	Дряново	13 000	4 000	-
15.	Завой	15 000	35 000	-
16.	Златаре	17 000	21 000	-
17.	Кабиле	5 000	-	12 000
18.	Калчево	21 000	7 000	-
19.	Каравелово	39 000	26 000	11 000
20.	Козарево	6 000	4 000	-
21.	Коневец	2 000	7 000	-
22.	Кукорево	68 000	23 000	-
23.	Крумово	27 000	28 000	632 000
24.	Маломир	64 000	2 000	485 000
25.	Меден кладенец	37 000	27 000	32 000
26.	Межда	-	7 000	-
27.	Миладиновци	62 000	33 000	-
28.	Могила	5 000	17 000	-
29.	Овчи кладенец	84 000	47 000	1091000
30.	Окоп	14 000	-	-
31.	Победа	46 000	10 000	-
32.	Роза	20 000	63 000	1 000
33.	Робово	-	6 000	-
34.	Савино	39 000	9 000	-
35.	Симеоново	16 000	15 000	6 000
36.	Скалица	141 000	27 000	-
37.	Сламино	70 000	19 000	891 000
38.	Стара река	6 000	5 000	-
39.	Тенево	145 000	150 000	46 000
40.	Търнава	17 000	20 000	-
41.	Хаджи Димитрово	23 000	-	-
42.	Ханово	20 000	6 000	-
43.	Чарган	21 000	9 000	-
44.	Челник	114 000	116 000	129 000

Общо		1 946 000	1 143 000	4 019 000
------	--	-----------	-----------	-----------

Източник: Общинска администрация, 2004г.

1.5.2. Анализ на състоянието на околната среда по фактори на въздействие

Отпадъци

В общината липсва информация за генерираното количество отпадъци, тъй като липсва организация за събиране и извозване на ТБО. Тази дейност се извършва от населението на общината, като отпадъците се събират в нерегламентирани сметища. Такива сметища има изградени във всички населени места на общината. /Таблица 41/

Таблица 41

Нерегламентирани сметища на територията на община Тунджа

№ по ред	Населено място	Сметище брой	Нерегламентирани сметища /местност /
1.	Асеново	1	Байря
2.	Безмер	1	Под селото
3	Болярско	1	Кабата
4.	Ботево	1	До селото
5	Бояджик	1	Беглижки харман
6.	Веселиново	1	Кабата
7.	Видинци	1	
8.	Ген. Тошево	2	До селото Дарманлий
9.	Ген. Инзово	1	Кайряка
10.	Г. Манастир	1	До селото
11.	Гълъбинци	1	Южно от селото
12.	Дражево	1	Чукуртала
13.	Драма	1	Япа тичат
14.	Дряново	1	Могилски харман
15.	Завой	1	Герена
16.	Златари	1	Кабата
17	Кабиле	1	Корудере
18	Калчево	2	До овчарниците Кайрака
19	Каравелово	1	Под селото
20	Козарево	2	Южно от селото До водоема
21	Коневец	1	
22	Кукорево	1	Юртата
23	Крумово	1	Ямболски път
24	Маломир	2	Стопански двор Пътя Дряново
25	Меден кладенец	3	До селото Острова Под селото
26	Межда	2	Стопански двор Белия камък
27	Миладиновци	3	Коурдолу Чалнька Гюлдюците
28	Могила	1	Юрта
29	Овчи кладенец	3	Западно от селото Мерата

			Южна мера
30	Окоп	2	Стопански двор Кабата
31	Победа	1	Чингела
32	Роза	2	До селото Крушака
33	Робово	1	Къшла дере
34	Савино	1	До гробището
35	Симеоново	1	Конски гробища
36	Скалица	3	Трънака Гробището Юрени
37	Сламино	1	Баласърта
38	Стара река	1	Долен юрт
39	Тенево	2	Конна база Божака
40	Търнава	3	Изток от селото Южно от селото Западно от селото
41	Хаджи Димитрово	1	
42	Ханово	3	Долен тунджалък Стоп. двор До селото
43	Чарган	2	Могилска река Кайряка
44	Челник	3	Танков кладенец До селото Гробищата
Общо		68	

Източник: Общинска администрация, 2004г.

Нерегламентираните сметища се обработват стихийно и по преценка на местната управа. Периодично се извършва пробутване и уплътняване на ТБО с верижни трактори и булдозери.

В три населени места са организирани площадки за компостиране на торовия отпадък, който съставлява около 80% от общо депонираните отпадъци.

Основна причина за липсата на организирано сметосъбиране и извозване на отпадъците, както и за нерегулярното обработване на сметищата е липсата на финансов ресурс в отделните кметства. Сериозен проблем за общината е и липсата на екологична култура на населението. Поради това ТБО се изхвърлят безразборно около площадките, които са заети от сметища, а много често и на други терени.

В резултат на анализа на състоянието и негативните фактори на въздействи могат да се направят следните изводи:

- Необходима е актуализация на “Общинската програма за управление на отпадъците”, която да гарантира създаването на работеща и финансово обезпечена система за управление на отпадъците;

- Организиране на мониторинг на нерегламентираните сметища и създаване на база данни за степента на замърсеност на природните компоненти;
- Разработване на проект за постепенно ликвидиране на нерегламентираните сметища на територията на общината.

Природна и техногенна радиоактивност

Радиологичното състояние на околната среда се осъществява от МОСВ чрез ИАОС и лабораториите за радиационни измервания в гр.Стара Загора. Показателите, по които се извършват непрекъснати и периодични контролни наблюдения са: радиационен гама фон; специфична активност на естествени и техногенни радионуклиди в почви, дънни утайки и отпадъчни продукти; обща бета – активност на води, обемна специфична активност на естествени и техногенни радионуклиди в аерозолни проби.

Естественият радиационен гама-фон е физична характеристика на околната среда, специфична за всеки пункт, област, регион. Най-близко разположения пункт за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон са разположен при с. Тенево. Резултатите от наблюденията през 2003 г. показват, че радиационният гама-фон е в границите на естествените стойности за съответния пункт и конкретните метеорологични условия.

Атмосферната радиоактивност се изследва на базата на автоматично събрани аерозолни проби (обем над 500 м³ въздух). Пробонабирането се извършва два пъти месечно в град Бургас. Не се наблюдават надфонове повишения на специфичната активност на радионуклиди в атмосферата, като измерените стойности на техногенния Cs – 137 са < 10 μBq/m³, а на космогенният Be – 7 са в диапазона от 0.2 до 6.3 1 mBq/m³.

Радиационното състояние на необработваеми почви се оценява посредством извършване на недеструктивен гама-спектрометричен анализ на проби от предварително избрани контролни пунктове, представени на Приложение 22. На територията на общината има изградени два пункта при с. Тенево и с. Окоп. В анализа е включен и пункта при гр. Елхово. Радиологичният контрол през 2003 г. показва, че няма съществени отклонения в измерената специфична активност на естествените радионуклиди спрямо предишните им стойности.

Таблица 42

Специфична активност на естествени радионуклиди в необработваеми почви (Bq/kg)

№ на пункта	Пункт	U – 238	ПДК	Ra - 226	ПДК	Th - 232	ПДК	K - 40	ПДК	Pb- 210	ПДК
335	Окоп	32	47	42	100	52	100	692	1000	17	100

352	Тенево	22	47	23	100	29	100		1000		
313	Елхово	29	47	26	100	33	100	450	1000	-	100

Източник: РИОС Стара Загора, 2004г.

Съдържанието на техногенния радионуклид $C_s - 137$ в почвата е представено в Таблица 43.

Таблица 43

№ на пункта	Пункт	$C_s - 137$	ПДК
335	Окоп	31	100
352	Тенево	77	100
313	Елхово	42	100

Източник: РИОС Стара Загора, 2004г.

Динамиката на специфичната активност на естествените радионуклиди е представена в Таблица. Тенденциите са към снижаване на специфичната активност на U – 238, Th – 232, Pb- 210. Специфичната активност на C_s-137 , K-40 е с тенденция на повишаване.

Таблица 44

Динамика на специфичната активност на естествени радионуклиди в необработваеми почви (Bq/kg)

№ на пункта		U – 238	Ra - 226	Th - 232	K - 40	Pb- 210	$C_s - 137$
335	2001	36	38	46	530		
	2002	42	43	48	698	66	120
	2003	32	42	52	692	17	31
352	2001	30	32	44	431		57
	2002	31	33	40	601	57	23
	2003	22	23	29			77
313	2001	29	31	35	489	37	-
	2002	29	26	33	450	-	42

* 335 – с. Окоп; 352 – с. Тенево; 313 – гр. Елхово

Радиологичният мониторинг на повърхностно течащите води се осъществява чрез мрежа от пунктове и се изразява в контрол на показателите, съгласно Наредба №7/08.1986 г. за показатели и норми за определяне качеството на течащи повърхностни води – обща бета радиоактивност (750 mBq/l), съдържание на общ уран (0.6 mBq/l) и съдържание на радий – 226 (150 mBq/l). Пунктове за радиологичен мониторинг на повърхностно течащите води са изградени на р. Тунджа– при гр. Ямбол и гр. Елхово. Резултатите от радиологичният мониторинг на повърхностните води на р.Тунджа, показват, че измерените радиологични показатели са значимо под ПДК, което налага извода, че основните реки, протичащи през територията на общината са били в добро радиационно състояние през последните три години.

В Общинския план за действие по “околна среда – здраве” са посочени приоритентни действия свързани с изясняване на радиационното състояние на участъци

“Окоп” и “Тенево”, както и изграждане на мониторингова мрежа за създаване на информационна база данни.

В резултат на анализа на природната и техногенна радиоактивност на територията на общината може да се направят следните изводи:

- Липсва радиоактивно замърсяване на въздуха, водите и почвите;
- Както потенциални източници на радиационно замърсяване се считат отвалите и сорбционните площадки с депонирани материали от минните разработки при с. Окоп и с. Тенево.

Шум

Поради липса на нормативна база, до момента няма изградена национална система за мониторинг на шум в околната среда. В съответствие с изискванията на европейското законодателство /Директива 2002/49/ЕС/ е разработен и одобрен от МС Проектозакон, който предстои да бъде приет от НС.

В момента няма данни замърсяване на територията на общината в резултат на шум от автомобилен и железопътен транспорт и локални източници заведения за обществено хранене, търговски обекти и др.

В съответствие с изискванията на Проектозакона за защита от шум в околната среда предстои:

- изготвяне на списък на промишлените обекти, източници на шум разположени в жилищните зони на населените места или в близост до тях;
- изготвяне на списък на промишлени обекти, извършващи собствен мониторинг в съответствие с чл.146, ал. 1 от ЗООС;
- разработване, при необходимост на карти за шум в урбанизираните територии;
- разработване и прилагане, при необходимост на планове за действие за подобряване на акустичното състояние на населените места в общината.

SWOT анализ на природния комплекс

<i>Силни страни</i>	<i>Слаби страни</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Високо качество на природната среда; • Отсъствие на значими емитери на вредни вещества; • Наличие на агроклиматични ресурси за развитие на биологично земеделие; • Рекреационно-туристически ресурси за формиране на общински туристически клъстери – познавателен, ловен, екотуризъм, селски туризъм; 	<ul style="list-style-type: none"> • Неизградени елементи на техническата инфраструктура /канализационна мрежа, пречиствателни съоръжения за отпадни води, депа за ТБО/, амортизация и лоша поддръжка на други елементи на техническата инфраструктура /водопровод/; • Недостатъчни местни финансови ресурси за изграждане на съвременна техническа инфраструктура и за подобряване състоянието на съществуващата; • Недостатъчен административен капацитет за работа в областта на околната среда; • Невъзможност на земеделските производители да прилагат екологично земеделие; • Незаинтересованост на местното население към проблемите на околната среда и ниска екологична култура; • Липса на неправителствени организации, работещи по проблемите свързани с околната среда; • Липса на системно екологично образование и политика в общината; • Демографски срив; • Ниски доходи и ниска покупателна способност на населението;
<i>Възможности</i>	<i>Заплахи</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Благоприятно природногеографско положение на общината, обуславящо доброто състояние на природната среда; • Разширяване притока на инвестиции на територията на общината; • Развитие на концесиите като инструмент за увеличаване на външните инвестиции; • Инвестициите в местната инфраструктура осигуряват пряк достъп до Европейските инфраструктурни мрежи и изследователски центрове; • Развитие на административния капацитет на общинската администрация при подготовката на екологични проекти, стимулиращи развитието на познавателния, екологичния и селски туризъм ; • Повишаване екологичната култура на населението. 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаващата икономическа криза в страната. • Липса на политическа воля за решаване на регионални екологични проблеми. • Увеличаващите се социално-икономически и екологични контрасти в Югоизточния район за планиране и общините в Ямболска област; • Бавно навлизане на икономиката на знанието; • Недостатъчно развити публично-частни партньорства; • Липса на пунктове от НАСЕМ за контрол състоянието на околната среда;

2. SWOT АНАЛИЗ: СИСТЕМАТИЗАЦИЯ И РАНЖИРАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ

<i>Силни страни</i>	<i>Слаби страни</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на големи села със значителен възпроизводствен и обслужващ потенциал; • Добри агроекологични условия за модерно биологично земеделие и животновъдство; • Съхранена природна среда с оптимален комфорт за населението; • Рекреационно – туристически ресурси за формиране на общински туристически клъстер –селски туризъм; 	<ul style="list-style-type: none"> • Стеснен отраслево и професионално трудов сектор, висок дял на безработните; • Дисперсен характер на звената в селищната мрежа – големи – малки села. Изразена пространствена асиметричност при предоставянето на услуги на населението и професионална реализация; • Неразвит туристически клъстер на общинската икономика; • Неизградени елементи на техническата инфраструктура /канализация, пречистване на битови отпадни води и депа за ТБО/; • Недоразвити публично-частни партньорства при управлението на околната среда и образованието;
<i>Възможности</i>	<i>Заплахи</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Повишаване на заетостта чрез развитие на селски туризъм; • Затваряне на аграрнопромишлените цикли на територията на общината; • Завръщане след завършване на образование на младите хора; • Развитие на административния капацитет на общината; 	<ul style="list-style-type: none"> • Висок дял на населението в скрита безработица; • Заплаха от още по голяма депопулация на някои от селата до края на плановия период; • Конкуренция на пазара на аграрни продукти от производители в съседни общини; • Внедряването на стандартите на ЕС засягащи малките и средни предприятия при производството на храни и тяхната преработка;

3. СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ТУНДЖА

3.1. Състояние на общината към 2013г.: визия за достигнато равнище на развитие

Община Тунджа свързва икономическия и социалния растеж с възможността за трудова заетост на работната сила, както и за рязка промяна на живота на населението. Органите на местната власт са институциите, които създават благоприятна среда за труд, обитаване и отдих. Общността очаква оптимално и ефективно използване на ресурсите, публичност в управленските и планови практики, и активно участие на всички заинтересовани страни на територията на община Тунджа. Жителите на общината оценяват и използват възможностите природния, демографския и културния потенциал на общината за постигане на икономически и социален напредък. В тази връзка визията на община Тунджа е:

РАЗВИТ МОДЕЛ НА ОПТИМАЛНО И ЕФЕКТИВНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ПРИРОДНИЯ КОМПЛЕКС, НАСЕЛЕНИЕТО И ИКОНОМИКАТА ИЗПОЛЗВАЩИ ПРЕДИМСТВАТА НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ТЕРИТОРИЯТА И ПОДОБРЕНО КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Приоритетите свързани с развитието на община Тунджа са:

- 1. Постигане на конкурентноспособна икономическа структура на община Тунджа;**
- 2. Подобряване условията на живот, чрез изграждане и поддържане на елементите на социалната и техническата инфраструктура, опазване и поддържане на околната среда.;**
- 3. Подобряване на възможностите за човешко развитие чрез оптимизиране на елементите на социалната сфера и средата за живот;**
- 4: Партньорство между местната власт и институциите, формиране на публично-частни партньорства между местната власт, браншови и неправителствени организации за повишаване на административно-експертния капацитет на управлението.**

4. ФИНАНСОВА ИНДИКАТИВНА ТАБЛИЦА /ПРИЛОЖЕНИЯ/

5. ИЗПЪЛНЕНИЕ, НАБЛЮДЕНИЕ /МОНИТОРИНГ/, ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ

5.1. Изпълнение на плана за развитие

Разработването на Плана за развитие и неговото изпълнение е огромно предизвикателство за органите на местното самоуправление и за всички граждани на общината. Необходима е постоянна, добре мотивирана и публична дейност за мобилизиране на цялата общност - органи на местната власт, местния бизнес, неправителствени организации, инициативни граждани, за осигуряването на необходимите ресурси и условия за изпълнението на мерките и проектите от Плана. От тази гледна точка, изпълнението на Плана не е административна и рутинна дейност, а динамична, променлива и рискова работа, която в повечето случаи се реализира чрез висока степен на професионална компетентност и ефективни управленски решения. Всичко това налага необходимостта от специално внимание при формирането на екипа по стратегическо планиране и развитие към общинската администрация, който ще осъществи функционално-координиращи задачи, а не секторни и пространствено изолирани. Голяма е отговорността на екипа за стратегическо планиране за практическата реализация на принципа за партньорство при изпълнението на Плана.

Изпълнението на Плана за развитие на община Тунджа ще се реализира на три равнища. Първото е свързано със ситуирането на Общинския план в Областната стратегия и Регионалния план за развитие. Това ще осигури възможности за балансирано и относително равностойно развитие на общината в границите на Ямболска област и Югоизточния район за планиране. Второто равнище изисква включването на стратегическите мерки и проекти на общината с определените срокове за изпълнение в Националната оперативна програма за регионално развитие през периода 2007-2013 г. Третото равнище налага необходимостта от системна координация на дейността по участието на общината в проекти, програми и кредитни линии, финансирани от предприсъединителните, а след 2007/2008 г. и от Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европейския съюз. Независимо от условното ранжиране на дейностите, свързани с изпълнението на Плана, общите усилия на местната власт ще се реализират на всяко равнище в партньорство с местния бизнес и неправителствения сектор.

Кметът на общината подготвя и внася за приемане в Общинския съвет на ежегодните програми за изпълнение на Общинския план за развитие, изготвя текущ (годишен) и заключителен доклад за изпълнението на Програмата за реализация, като тази дейност се осъществява публично с осигурен достъп до отчетните документи по

Плана за всички граждани от общината. Кметът на общината е член на Областния съвет за регионално развитие и реализира своите права чрез включването на мерките и проектите за съответния планов период в Националната оперативна програма за регионално развитие, в Инвестиционната програма за развитие на районите за целенасочено въздействие и други Регионални програми.

Формираната и утвърдена експертна група по изпълнението на Плана към общинската администрация ще реализира практически партньорството между частния сектор, външни експерти, неправителствения сектор, което е необходимото условие за изпълнение на утвърдените приоритети и цели за развитието до 2013 г.

5.2. Наблюдение, оценка и актуализация на Плана за развитие

Наблюдението, оценката и актуализацията на Плана за развитие е постоянен процес за координиране и контролиране на цялостната работа по неговото изпълнение. Мониторингът позволява и налага необходимостта от постоянно и целенасочено набиране, систематизиране, анализ и оценка на емпирична информация, която формира базата за обосноваването и вземането на ефективни управленски решения. Така се реализира функционалното взаимодействие между процесите на планиране, развитие и управление на икономическите, социално-културните и екологичните дейности на територията на общината.

Наблюдението на процеса на развитие е постоянна, непрекъсната организирана дейност, докато оценката, както и актуализацията са периодични /разпределени на времеви интервали, периоди/ дейности. Наблюдението осигурява необходимата информация, факти и доказателствена процеса на развитие на територията на общината, докато оценката е експертно, професионално и компетентно мнение /извод/ за предприемане на управленско действие, необходимо за коригиране, координатите или продължаване /рутинно/ на процеса на развитието на общината.

Целият процес на наблюдение на изпълнението на плана и оценката се осъществява от утвърдена експертна група към Общинския съвет. Задълженията на експертната група през продължителността на плановия период са следните:

- дефинира и приема показателите по които ще се реализира процеса на наблюдение на общинския план за развитие;
- систематизира, анализира и оценява постъпилата информация и обосновава периодично оценки по изпълнението на Плана;

- подробно анализира резултатите от изпълнението на мерките и проектите в предвидените срокове в Плана за развитие;
- обосновава постигнатите резултати от междинна оценка по Плана, ако такава е възможна;
- подготвя мотивиран доклад за изпълнението на плана в края на всяка календарна година, който кмета внася на заседание на Общинския съвет за обсъждане и приемане;
- прави обосновани предложения за актуализация на Плана, мотивира необходимостта от преразпределение на средства и ресурси по утвърдените мерки и проекти в Плана за развитие;
- обявява публично /в началото на всяка календарна година/ извършената актуализация в Плана за развитие на общината;

На основата на така определените критерии за оценка за постигането на главните стратегически цели при изпълнението на общинския план за развитие се формулират следните ключови индикатори:

- Ръст на БВП на глава от населението в общината;
- Темп на безработица;
- Увеличение на средна работна заплата на заетите по икономически сектори;
- Динамика на естествен прираст и миграционно салдо;

Примерни индикатори за наблюдение и оценка на въздействието са обвързани с целите и приоритетите на плана. Актуализацията на общинския план за развитие може да наложи необходимост от промяна на някои индикатори или включването на допълнителни.

Индикаторите са подредени по петте приоритета на общинския план за развитие. В рамките на всеки приоритет те са ситуирани в три групи: индикатори за въздействие, индикатори за резултат и индикатори за продукт.

Приоритет 1: Постигане на конкурентноспособна икономическа структура в Община "Тунджа"

Индикатори за въздействие

- Увеличена, запазена или намалена заетост в община Тунджа след период от 24 месеца /брой и %/ от всички работни места;
- Увеличение на нетните приходи от продажби на предприятията след 24 месеца;
- % на продажбите в чужбина от производството на консултираните фирми;

- Степен на оцеляване на новите МСП получили финансова и консултантска подкрепа³;
- Брой фирми, използващи услугите на регионални бизнес – центрове след 12 месеца;
- Нарастване на броя на внедрените нови машини и технологии в земеделието и промишлеността;
- Увеличение на засетите земеделски площи;

Индикатори за резултат

- Преки частни инвестиции във фирми финансово подкрепени
- Брой фирми превърнати в нетни износители
- Брой фирми с износ към нови пазари
- Брой нови фирми
- Нови нараснали продажби на МСП
- Средна стойност на туристическия престой (в евро)
- % на завърналите се (останали да живеят) в общината
- Брой и обем на сключени договори за участие в програми и проекти, свързани със Структурните фондове и Кохезионния фонд
- Брой местни предприятия получили финансирани от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС

Индикатори за продукт

- Брой консултирани МСП
- Брой МСП ползващи финансова подкрепа
- Брой МСП включени в трансгранични проекти
- Брой туристически атракции създадени/подобвени
- Новосъздадени туристически фирми
- Новосъздадени земеделски производства
- Новосъздадени МСП
- Брой конвертирани изоставени сгради и съоръжения с възможно стопанско предназначение
- Брой на фирмите, локализиращи в бизнеспаркове и бизнес-инкубатори
- Брой на създадените/подновени търговски центрове и тържища (%)

³ Степен на оцеляване е пропорция на нови фирми, които все още действат след 18 месеца.

Приоритет 2: Подобряване условията на живот, чрез изграждане и поддържане на елементите на социалната и техническата инфраструктура, опазване и поддържане на околната среда.

Индикатори за въздействие

- Повишаване на квалификацията на човешките ресурси в сферата на културата и опазването на природната среда (%)
- Нарастване на разходите за културни прояви и обучителни кампании за по-хуманно отношение към природата
- Намаляване на замърсяването и вредните емисии в атмосферата
- Увеличаване на туристическия поток към културните прояви и природните забележителности
- Увеличение на потока превози средства/товари след 12 месеца
- Увеличение на сигурността по пътищата (брой пътни произшествия след 12 месеца)
- % нерегламентирани сметища ликвидирани и рехабилитирани по Директива 1999/31/ЕС
- Дял на енергията, произведена с използване на природен газ, водноелектрическа енергия, вятърна, слънчева, геотермична енергия и енергия генерирана от биомаса от общия обем на използвана в общината;
- Подобряване на водния баланс /доведена - произведена - потребена вода/
- Увеличение на броя на центровете на доболничната медицинска помощ

Индикатори за резултат

- Преквалификация на служители (брой бенифициенти получили диплом или сертификат)
- Увеличение на разходите в бюджета на домакинствата за културни прояви
- Брой на проведените културни прояви
- Съкратено за пътуване време (време за път на пътнически превози)
- Съкратено за пътуване време (време за път на товарни превози)
- Брой домакинства обслужвани от общината при събирането на ТБО /% от населението/
- Дял на пречистените води
- Дял на отпадните води първично и вторично обработени
- Дял на населението ползващо канализация
- Брой домакинства и фирми ползващи нови или ремонтирани сградни съоръжения

Индикатор за продукт

- Брой на организациите за съвразни с развитието на културата и опазването на природната среда
- Брой предлагани работни места в сферата на културата и опазването на природната среда
- Брой проекти с отношение към околната среда и културата
- Брой проекти за укрепване на взаимовръзката между град Ямбол и селата от община Тунджа
- Брой природни и културни обекти, получили подкрепа за опазване и експониране
- Построени или подобрени пътища по категории в км (% степен от завършването на цялостната пътна мрежа)
- Брой изградени пречиствателни станции и локални пречиствателни съоръжения и техния капацитет спрямо общия обем на отпадни води
- Население с непрекъснато водоснабдяване с питейна вода с необходимите качества (%)
- Новоизградени канализационни системи – брой, дължина, капацитет, изразходвани средства
- Квт/ Мвт нови или модернизирани мощности според източника на енергия
- Километри електроенергийни/газопрееносни мрежи построени/модернизирани (степен на завършеност на проекта)
- Километри изградена улична мрежа

Приоритет 3: Подобряване на възможностите за човешко развитие чрез оптимизиране на елементите на социалната сфера и средата за живот.

Индикатори за въздействие

- Подобряване на МТБ в училищата (%)
- Увеличение на зелените площи в населените места
- Повишаване на квалификацията на учителите (%)
- Подобряване системата на здравното обслужване на населението
- % деца редовно участващи в спортни прояви и клубове
- Стимулиране на читалищната дейност
- Обща раждаемост

Индикатори за резултат

- Увеличение на рехабилитираните класни стаи

- Увеличение на компютрите в училищата
- Увеличение на други обучителни средства – карти, филми, проектори, снимки и др.
- Увеличение на средствата за закупуване на модерна апаратура в здравните кабинети
- Увеличение на профилактичните прегледи на деца и юноши
- Брой на извършените медицински услуги
- Увеличение на спортните клубове и активно спортуващите деца и юноши
- Увеличение на броя на живородените деца
- Положително миграционно салдо

Индикатор за продукт

- Брой на учителите повишили педагогическата си квалификация
- Увеличаване на броя на лекарите специалисти
- Брой проекти свързани със общественото здраве и профилактика
- Брой проекти за укрепване на здравето и обучението на деца и юноши
- Брой създадени работни места
- Намаляване на отрицателния темп на прираст
- Увеличение на броя на под трудоспособното спрямо броя на над трудоспособното население – абсолютно и относително;

Приоритет 4: Партньорство между местната власт и институциите, формиране на публично-частни партньорства между местната власт, браншови и неправителствени организации за повишаване на административно-експертния капацитет на управлението.

Индикатори за въздействие

- Увеличаване на общия капацитет в общината за усвояване на средства от Структурните фондове, Кохезионния фонд и други програми на ЕС
- Увеличение на проектите в които общината или неправителствени организации са бенефициент след 24 месеца

Индикатори за резултат

- Брой и обем на сключени договори за участие в програми и проекти, свързани със Структурните фондове и Кохезионния фонд
- % на изпълнените съвместни проекти между регионалната администрация, общинската администрация, частния сектор и неправителствения сектор
- Брой и обем на сключените договори за участие в интегрирани програми за развитие
- % на МСП, получили услуги от Еврофинансиране

Индикатор за продукт

- Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им
- Усвоени средства по Структурните и Кохезионния фонд в хил. Лв.
- Брой служители преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол
- Брой разработени съвместни проекти с други общини, между общината и област Ямбол, частния сектор и неправителствения сектор

Междинна оценка

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението
- оценка на степента на постигане на съответните цели
- оценка на използването на финансовите ресурси и процедурите за управление и наблюдение

На основата на изводите от междинната оценка на ОПР на община Тунджа, чрез актуализация на плана могат да бъдат коригирани мерките, както и да бъдат преразпределени средства между тях спрямо първоначалната индикативна финансова таблица.

След изтичане периода на действие на общинския план за развитие и на основата на резултатите от междинната оценка се извършва **последваща оценка**.

Последващата оценка отчита целия период 2007- 2013 година и включва:

- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси
- оценка на общото въздействие
- анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на плана
- оценка на степента на постигане на целите и устойчивост на резултатите
- изводи и препоръки относно прилагане на политиката за регионално развитие

Препоръчително е междинната и последваща оценка да се извърши чрез възлагане на независими консултанти.

Резултатите от последващата оценка и анализа на социално-икономическите фактори се вземат предвид при разработването на плана за следващия период на планиране.

Актуализацията на Плана за развитие показва, че приетия планов документ е отворен. Заедно с това основен принцип при промените които могат и трябва да се извършват /ежегодно/ в неговото съдържание да обхващат или да се отнасят преди

всичко до мерките и проектите за изпълнение, а не до приоритетите и целите на развитието.

ПРИЛОЖЕНИЯ